

Türkiye Cumhuriyeti'nde Tedavüle Sürülen Banknotların Göstergebilimsel Çözümlemesi

Semiotical Analysis of the Published Banknotes in the History of the Turkish Republic

Mithat YILMAZ

Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi

E-posta: yilmazm@gazi.edu.tr

Mülkişe TEMİZKAN

Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Matbaa Eğitimi Bölümü Mezunu

E-posta: mulkise@gmail.com

Anahtar Kelimeler:

Öz

Görsel İletişim,
Gösterge Bilim,
Banknot

İnsan, doğumdan ölüme kadar pek çok görsel mesajla karşılaşır ve bu durum da görsel iletişimi oluşturur. Görsel öğeleri anlamlandırmak ve mesajların kodlarını çözmek göstergebilim ile mümkündür. Göstergebilim, gösterge dizgelerini inceleyen bir bilim dalıdır ve göstergelerin anlam evrenini çözümlemeyi amaçlar.

Hukuki manâda resmi belge olan banknot, tek yönlü bir iletişim sağlamaktadır. Banknotlardaki görsel seçimine, çıkarıldığı dönemin ideolojisi ve iletilmek istenen mesaj etki eder. Bu durum aynı zamanda banknotların ulusal ve uluslararası bir iletişim aracı haline gelmesini sağlar. Bu araştırma, banknotlar üzerindeki göstergeleri yorumlayarak, görsellerin vermek istediği mesajı açıklamayı ve paranın bir iletişim aracı olarak kullanıldığını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar 9 emisyon grubunda, 24 farklı değerde, 132 tertip banknot dolaşıma çıkarılmıştır. Bu çalışmada, her emisyonun en büyük ve en küçük banknotların ön ve arka yüzleri seçilerek göstergebilimsel olarak incelenmiş, dizisel ve dizimsel boyutları ve ideolojik yaklaşımları çözümlenmeye çalışılmıştır.

İnceleme Peirce'nin ikinci üçlüğünde bulunan belirti, ikon ve simge sınıflandırmasına göre gerçekleştirilmiştir. İncelemede banknotların üzerindeki görsel göstergelerin taşıdığı mesajlar ve anlam evreni açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda banknotların üzerindeki göstergeler açığa çıkarılmış ve bu göstergeler yoluyla ulusal ve uluslararası iletişimin nasıl gerçekleştiği ortaya konulmuştur.

Keywords:

Abstract

Visual Communication,
Semiology, Banknote

People encounter many visual messages from birth to death and this creates the visual communication. Exploring the meanings of these visual elements and decoding messages is possible with semiotics. Semiotics is a scientific way for studying sets of signs and it looks for decoding the meaningful universe of signs.

In terms of legal sense, banknotes are official documents and they provide one-way communication. The visual choices in banknotes are effected by the ideology of the period they are produced in and the message which they are made to carry. This makes banknotes national and international communicational tools. This study aims to explain the messages constituted by visual items and to demonstrate that money has been used as a tool for communication by analyzing visual signs on banknotes.

Since the foundation of the Turkish Republic, 132 reserves of banknotes have been put into circulation in 9 emission groups and 24 different values. In this study, the front and back facets of the biggest and smallest banknotes of each emission were chosen for the semiotic analysis and the sequential and syntactic dimensions and ideological biases of the banknotes are examined.

The semiotic analysis is carried out in accordance with the sign, icon and symbols classification of Pierce's second trilogy. The analysis involves exploring and explaining the meaning universes and messages of the visual signs in banknotes. At the end of the study, the signs on banknotes and how the international communication is took place with the help of these signs are demonstrated.

Giriş

Antik Yunan'dan günümüze kadar pek çok bilim adamının dikkatini çeken göstergebilimin çağdaş anlamda kuruluşu, 20.yy. başlarına dayanır. Bir disiplin olarak göstergebilimin inceleme alanına, başta kitaplar olmak üzere resimler, fotoğraflar, mimari eserler, doğal diller, masallar, romanlar, filmler, afişler, trafik işaretleri, logolar, amblemler ve paralar gibi pek çok nesne, olgu, kavram girer.

İşaretler bilimi olarak nitelenen göstergebilim; herhangi bir nesne, kavram, olgu, vb. göstergelerin incelenmesi ve analizini konu edinir. Başka bir deyişle göstergebilimin temel çözümlene nesnesi, göstergelerdir. “Gösterge, genel olarak kendi dışında bir şeyi temsil eden ve dolayısıyla temsil ettiği şeyin yerini alabilecek nitelikte olan her çeşit biçim, nesne ve olgu olarak tanımlanabilir” (Rifat, 2009: 11). Göstergeler, anlam inşa etme araçlarıdır. Aynı zamanda çeşitli duygu, düşünce, tutum, niyet, beklenti, ihtiyaç ve arzuların aktarılmasına aracılık ederler. İnsanların iletişim kurmak, sosyal etkileşim ve alışverişlere girmek amacıyla kullandıkları her şey aslında bir gösterge niteliği taşır.

Devletin izni ile bastırılan ve tedavüle sürülen, toplumun birikimine ilişkin sembolik mesaj ve anlamlar taşıyan banknot, madeni para, pul ve hatıra parası gibi nesnelere göstergebilimin inceleme alanına girer. Bu materyallerin içerdiği görsel unsurlar için kanunlar çıkartılır, kimi zaman da bu görsel unsurların seçimi için ödüllü yarışmalar düzenlenir. Bu nesnelere tasarımları sadece ulusal değil, evrensel simge ve mesajlar da taşıyabilir. Devleti simgeleyen, kolektif hafızada yer etmiş karizmatik liderler, ülke tarihindeki önemli olaylar, ülkenin varlığına katkı sağlayan büyük şahsiyetler, önemli yatırım, proje ve mimari eserler, baskın kültürel motifler, bağımsızlık günleri, resmi bayramlar ve bayrak gibi pek çok görsel unsur bu tasarımlarda yer bulur.

Kağıt para, yani banknot, piyasada bir değişim ve eder ölçüsü olarak kullanılmaktadır. Banknotlar, bankalar tarafından ihraç edilebildiği gibi devletler tarafından da çıkarılabilir. Hukuki manâda resmi bir belge olan banknot, tek yönlü iletişim sağladığı gibi üzerinde bulundurduğu görseller ile de propaganda amacıyla kullanılabilir. Böylece banknotun üzerindeki görsel seçimine çıkarıldığı dönemin ideolojisi, siyasi yapısı veya iletilmek istenen mesaj etki eder. Bu durum banknotların ulusal ve uluslararası bir temsil aracı haline gelmesini sağlamıştır.

Göstergebilim ile ilgili literatür taraması sonucunda, çeşitli alanlarda yapılmış bazı araştırmalara rastlanmıştır. Bu araştırmaların başında, reklam ve grafik tasarım alanında yapılan çalışmalar gelmektedir. “Reklam çözümlenmesine göstergebilimsel bir yaklaşım” (Demirbağ, 1994), “Pirelli reklamının göstergebilimle analizi” (İmançer ve Özel, 1999), “Göstergebilim ve sinema, temel kavramlar retorik göstergebilimsel çözümlene yöntemi model önerisi ve bir örnek çözümlene” (Tekin, 1996), “Göstergebilim açısından grafik gösterge anlamlarının incelenmesi” (Denli, 1997), “Pop-Art'ta nesnenin bir gösterge olarak kullanımı” (Karahana, 2003) isimli çalışmalar reklam ve grafik tasarım alanlarında yapılmıştır. “Ana dil öğretiminde gösterge biliminin yeri: ana dili ders kitaplarındaki sözel metinlerle görsel metinleri bütünselliğinin analizi” (Batur, 2010) adlı çalışma dil alanında yapılmıştır. “Göstergebilim ve bir uygulama: kulenin anahtarı” (Yazıcı, 2007) ve “Ömer Seyfettin'in Yüz Akı öyküsünün göstergebilimsel çözümlenmesi” (İşeri, 2008)

adlı çalışmalar edebiyat eserleri üzerinde yapılmıştır. “Sahne ve seyirci etkileşiminin tarihsel gelişiminde göstergebilimsel açıdan bir analiz” (Yıldız, 2008) adlı çalışma tiyatro alanında yapılmıştır. “75 yılda Paranın Tarihi” (Sönmez, 1998) isimli kitap ve “Türk Lirası Banknotlarının Görselliği Üzerine” (Pekşen, 2005) isimli çalışma ise banknot inceleme alanında yapılmıştır.

Buraya kadar verilen literatür incelendiğinde, Türkiye Cumhuriyeti'nde tedavüle sürülen banknotlar üzerinde yer alan göstergelerle ilgili olarak göstergebilim alanında yeterli sayıda araştırmanın yapılmadığı görülmektedir. Oysa göstergebilim, içerisinde gösterge bulunan her şeyi inceler. Banknotlar ise gündelik hayatın içerisinde en çok kullanılan ve bilinçli, kasıtlı olarak oluşturulmuş, aşıkâr ve örtülü anlamlar içeren göstergeler bütünüdür. Bu göstergelerin anlam evrenine girmek, bu evreni oluşturan göstergeleri keşfetmek, ortaya çıkarmak ve çözümlemek göstergebilimin görevidir. Göstergebilim çözümleme tekniği kullanarak banknotları incelemek, göstergelerde demirleyen veya örtülü, saklı anlamların ortaya çıkarılmasını sağlayacaktır. İşte sözü edilen eksiklikten dolayı bu araştırmanın konusu olarak banknotların göstergebilim çözümleme tekniği ile incelenmesi seçilmiştir.

Bu araştırma, gözden geçirilen literatürde yer alan özellikle Sönmez'in editörlüğünü yaptığı çalışma ve Pekşen tarafından yapılan araştırma ile amaç ve konu bakımından benzerlikler göstermesine karşın çözümleme tekniği ve araştırmanın kapsamı bakımından farklıdır. Sözü edilen iki çalışmada Cumhuriyet dönemi banknotlarının kupür değerleri, grafiksel yorumları ve dönemin ideolojileri ele alınmıştır. Ancak her iki çalışmada da göstergebilimsel bir yaklaşım kullanılmamış; ayrıca yedinci, sekizinci ve dokuzuncu emisyon paralarının herhangi bir çözümleme tekniği ile incelenmesine de rastlanmamıştır. Oysa yapılan bu çalışmada, Cumhuriyet döneminde tedavüle sokulan banknotlardaki görsel unsurlar göstergebilim çözümleme tekniği ile incelenmiştir.

Çalışmada göstergebilim analiz tekniklerinden Charles Sanders Peirce'in çözümleme modeli (belirti, ikon, simge) ile Ferdinand de Saussure'nin dizisel ve dizimsel çözümleme teknikleri birlikte kullanılmıştır. Göstergelerin derin anlamını ortaya çıkarabilmek için sentagmatik (dizisel) çözümleme aşamasında önce banknotlarda yer alan göstergelerin genel bir betimlemesi yapılmış, sonra paradigmatik (dizimsel) çözümleme safhasında göstergelerin derin, örtülü anlamları açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Türkiye'de bu kapsamda ilk defa yapılan bu araştırmanın önemi iki noktada öne çıkmaktadır. Birincisi Cumhuriyet döneminde dolaşıma sokulan banknotları göstergebilim analiz tekniğine dayanarak ve dönemin egemen ideolojilerini dikkate alarak incelemesidir. İkincisi ise banknotlar üzerindeki göstergelerin taşıdığı düz ve yan anlamların okunmasıyla banknotların bir iletişim vasıtası ve zemini olarak kullanıldığının ortaya çıkarılmasıdır. Yapılan çalışmanın diğer aştırmacılara yol gösterici olacağı ve olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın temel amacı Cumhuriyet döneminde dolaşıma sokulan banknotlar üzerindeki göstergelerin taşıdığı aşıkâr ve örtülü anlamları açığa çıkarmaktır. Diğer amaçlar ise bu göstergeleri toplumsal ve kültürel bağlamları da dikkate alarak anlamak ve yorumlamaktır. Araştırmanın kapsamına gelince, Cumhuriyet tarihinde dolaşıma sokulan

dokuz emisyon vardır. Çok sayıda banknot olması ve incelemede kolaylık sağlaması amacıyla bu emisyonlarda bulunan en büyük ve en küçük banknotların ön ve arka yüzleri çözümleme amacıyla seçilmiştir. Seçilen örnekler göstergebilim analiz tekniği ile tahlil edilmiş, bu çerçevede dönemin ideolojileri çözümlemeye dahil edilmiştir. Bu araştırmanın sınırlılığını ise Cumhuriyet tarihinde dolaşıma çıkan dokuz emisyonunda bulunan en büyük ve en küçük banknotlar oluşturmaktadır. Bu banknotların ön ve arka yüzleri göstergebilimsel olarak incelenmek için seçilmiştir.

Çözümlemenin sonucunda elde edilen verilere göre, banknotlar üzerindeki göstergelerin ulusal ve evrensel mesajlar aktarmak amacıyla kullanıldığı görülmüştür. Bu göstergeler çoğunlukla banknotların tedavüle çıkarıldıkları dönemler açısından önem taşıyan cansız varlıklar arasından seçilmiştir. Bununla birlikte emisyonlar arasında bir tasarım ilişkisi bulunmadığı anlaşılmıştır. Bunun bir nedeni olarak banknotların uzun bir süre yabancılar tarafından tasarlanması gösterilebilir. Bazı banknotların, basımı ve tasarımı gerçekleştiren ülkenin banknotlarına benzemesi dikkat çekmektedir.

Peirce'ün Göstergebilimsel Çözümleme Tekniği

Bu çalışmada göstergebilim analiz tekniği kullanılacaktır. Göstergebilimsel çözümlemenin temelinde, mesajı okuma, yani anlama ve yorumlama edimleri bulunmaktadır. Fakat çözümleme sürecinde sergilenen bu edimler sadece metinde demirlemiş, açık veya görünür mesajları açığa çıkarma anlamına gelmez. Göstergebilimsel okuma aynı zamanda daha duyarlı, titiz ve derin bir gayretle, metinde yer alan göstergelerin örtülü veya çağrışımsal anlamlarını da ortaya çıkarmayı gerektirmektedir.

Göstergebilim alanında geliştirilen tüm anlamlandırma modelleri büyük ölçüde birbirine benzeyen bir yapıyı paylaşırlar. Bu modellerin her biri anlamlandırma çalışmalarına şu ya da bu biçimde katılabilecek üç öğeyi içerir. Bunlar, 1. *Gösterge*, 2. *Göstergenin gönderme yaptığı şey*, 3. *Göstergenin kullanıcıları'dır*. Bu üç öğeden gösterge, kendisinden başka bir şeye gönderme yapan, duyularımızla kavrayabileceğimiz fiziksel bir şeydir ve varlığı, kullanıcıların onu bir gösterge olarak kabul etmelerine bağlıdır (Fiske, 2003: 41).

Bu çalışmada çözümleme tekniği olarak daha önce farklı alanlarda uygulamaları yapılmış mevcut göstergebilimsel çözümleme modellerinden, Amerikan Göstergebilimi'nin kurucusu Charles Sanders Peirce'nin anlamlandırma modeli kullanılmıştır. Peirce, 'göstergebilim'i tanımlamak için "semiyotik" terimini tercih etmiştir (Hartley, 1978: 37). Amerikalı mantıkçı ve düşünür Charles Sanders Peirce, Saussure'ün eksik bıraktığı gösterge kategorilerini, geliştirdiği bir anlamlandırma modelinde tamamlamıştır. Peirce'nin geliştirdiği gösterge tanımı, bazı açılardan Saussure'ün tanımından ayrılmaktadır. Bir gösterge, kimi yönlerden bir kimsenin veya başka bir şeyin yerine koyulabilme özelliğine ve kapasitesine sahip olan bir şeydir (Lyne, 1980: 157; Cook, 2001: 74; Gripsrud, 2002: 108). Peirce, gündelik konuşmada genel olarak kendisinden başka bir nesneye gönderme yapan her şeyi gösterge olarak adlandırmakta (Merrell, 2001: 28) ve gerçekte 'her şeyin gösterge olduğunu' söyleyerek kavramsal tanımlamayı oldukça genişletmektedir (Gripsrud, 2002:109).

Peirce, göstergelerin sınıflandırılmasında üç ayrı üçlük belirler. Peirce'ün üçlü ayırımını ele almadan önce gösterge kavramına ilişkin şu tanımlamasına yer vermek gerekir:

Bir gösterge veya 'representamen', bir kişi için herhangi bir şeyin yerini, herhangi bir bakımdan ya da herhangi bir sıfatla tutan bir şeydir. Birine yöneliktir, bir başka deyişle bu kişinin zihninde eşdeğerli bir gösterge ya da belki daha gelişmiş bir gösterge yaratır. Bu gösterge bir şeyin yerini tutar: nesnesi'nin yerini. Söz konusu gösterge, bu nesnenin yerini her bakımdan değil de, benim kimi kez, representamen'in temeli diye adlandırdığım bir çeşit kavram'a iletme bakımından tutar. Buradaki "kavram" sözcüğünü, gündelik dilde yaygın olan, bir tür Platon'cu anlamda ele almak gerekir (Rifat, 2000: 132).

Göstergelerin bölümlenmesinin yapıldığı ikinci üçlüğe göre bir gösterge, görüntüsel gösterge (ikon), belirti ve simge diye adlandırılabilir (Rifat, 2000: 132-133; Fiske, 2003: 46; Rose, 2001: 78). Görüntüsel gösterge, bazı yönlerden nesnesine benzeyen göstergedir. İkon olarak da adlandırılan görüntüsel gösterge, nesnesi gibi görünür ya da onun gibi ses çıkarır. Görüntüsel gösterge nesnesine benzeyen, nesnesinin niteliğini paylaşan göstergedir (Gripsrud, 2002: 110; Fiske, 2003: 46). Görüntüsel gösterge, belirttiği nesne var olmasa bile, kendisini anlamlı kılma özelliği taşıyan bir göstergedir. Başka bir anlatımla görüntüsel gösterge belirttiği şeyi doğrudan temsil eder, canlandırır (Rifat, 2000, 134). Görüntüsel göstergede gösteren ve gösterilen arasında doğal bir ilişki vardır. Bir kişiye benzeyen ve onu temsil eden bir resim portresi veya bir fotoğraf bir görüntüsel gösterge olabilir. Gösterilenin gösteren tarafından yeniden temsil edilme derecesini açıklayan temsiliyetin güvenilirliği ve doğruluğu, temsil konusunda nasıl uzlaşım varılacağına ters bir ölçümüdür. Bu nedenle gerçekçi bir portre ya da nesnesiyle benzerlik taşıyan bir portrenin gösterdiği şey hakkında kolayca uzlaşım sağlanır. Bu uzlaşım, yeniden temsil edilen gerçekliğe ilişkin deneyimimizin gösterenin gösterdiği nesneye anlam yükleme yetisine bağlıdır (Hartley, 1978: 38). Sözün kısası görüntüsel gösterge, varlığına gönderme yaptığı nesneyle bir benzerlik ilişkisi kurmaktadır (Rifat, 2000: 134). Görüntüsel göstergeler görsel veya sözel olabilir. Fotoğraf, harita, kadın ve erkek tuvaletlerini temsil eden yaygın görsel göstergeler birer görüntüsel göstergelerdir. Ancak görüntüsel göstergeler, sözel nitelikli de olabilir. Doğal seslerin taklit edilmesi görüntüsel gösterge oluşturma girişimi olarak değerlendirilebilir. Sözelimi Beethoven'in 'Pastoral' Senfonisi, doğal seslerin müzikteki görüntüsel göstergelerini içerir. Öte yandan bazı parfümlerin yaydığı kokunun cinsel uyarıya yol açan bitkisel ya da hayvansal kokuların yapay görüntüsel göstergeleri olduğu akla getirilebilir (Fiske, 2003: 47).

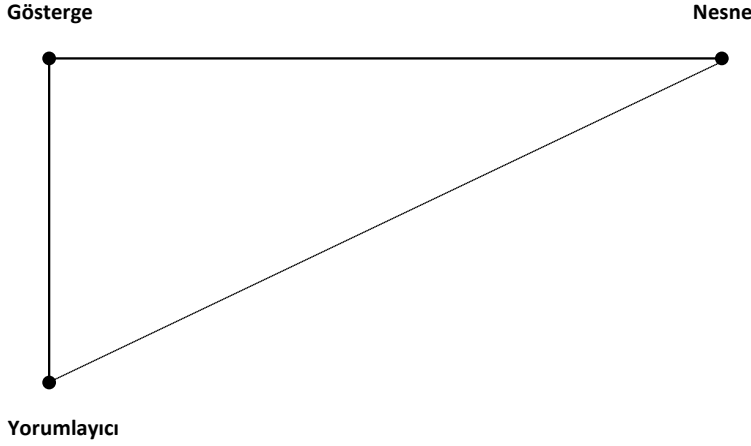
Belirti, "nesnesi ortadan kalktığında kendisini gösterge yapan özelliği hemen yitirecek olan ama yorumlayan bulunmadığında bu özelliği yitirmeyecek olan bir göstergedir. Sözelimi; İçinde, ateş edilmiş olabileceğini gösteren bir kurşun deliğinin bulunduğu bir mulaj; eğer ateş edilmemiş olsaydı, delik olmayacaktı; ama burada bir delik var, herhangi biri bunu ateş edilmiş olmasına bağlasın ya da bağlamasın" (Rifat, 2000: 133-134). Belirtisel gösterge ise nesnesi arasında doğrudan varoluşsal bir bağlantının bulunduğu bir göstergedir (Fiske, 2003: 47). Başka bir anlatımla, belirtisel gösterge, dinamik nesnesiyle kurduğu gerçek ilişki gereği bu nesne tarafından belirlenen bir gösterge olarak tanımlanabilir (Rifat, 2000: 134). Gösterge ile nesnesi gerçekte birbirlerine bağlıdır. Gösterge ile gönderme yaptığı nesnesi arasında gerçek, kendine özgü bir ilişki

vardır (Fiske, 2003: 47). Gösterge ile nesnesi arasındaki ilişkinin kendine özgü niteliği ise kültürel olarak belirlenir (Rose, 2001: 78). Sözün kısası belirti, varlığına gönderme yaptığı nesne ile bir bitişiklik, bir yakınlık ilişkisi kurar (Rifat, 2000: 134). Sözelimi duman ve ateş arasındaki ilişkiye bakarsak, bu ilişkinin belirtisel bir ilişki olduğu rahatlıkla görülür: Duman ateşin, hapşırma soğuk algınlığının belirtisel göstergeleridir. Bir kimse ile buluşmak isteyen bir kişinin kendisini tanıması için buluşacağı kişiye bıyıklı olduğunu ve yakasına bir sarı gül takacağını söylemesinin söz konusu olduğu bir durumda bıyık ve sarı gül o kişinin belirtisel göstergesi olacaktır (Fiske, 2003: 47). Aynı şekilde bulut da yağmurun belirtisidir. Simge, yorumlayan ya da anlam atfeden olmadığında kendisini gösterge yapan özelliği yitirecek olan bir göstergedir. Başka bir anlatımla bir simge, dinamik nesnesi tarafından, yalnızca yorumlanacağı yönde, anlamda belirlenen bir göstergedir. Bu bakımdan bir simge, herhangi bir şeye bir kural gereği gönderme yapar. Daha açıkçası, bir simge, insanlar arasındaki bir uzlaşmaya dayanan bir göstergedir (Rifat, 2000: 134). Simgede gösterge ile nesnesi arasında ne benzerlik ne de bağlantı vardır. Simgenin anlam inşasında kullanılmasını sağlayan tek neden, simgenin yerine geçtiği şeyi nitelemesi konusunda insanların bir mutabakata varmış olmalarıdır. Simge, uzlaşım ya da anlaşma sonucunda herkesin az ya da çok aynı kesinlikte anlayabileceği bir nesneye gönderme yapmaktadır. Bir simge, nesnesiyle bağlantısı uzlaşma, anlaşma ya da kural sonucu kurulan bir göstergedir (Fiske, 2003: 47-48). Sözelimi doğal dillerdeki sözcükler genelde mutabakata dayalı birer simgedir. Çünkü bir sözcük, gönderme yaptığı bir şeyi, yalnızca bu anlama geldiğini bilmemiz sayesinde belirtmiş olur (Rifat, 2000: 134). Trafik lambasındaki renkler, kimi logolar simgedirler ve diğer fenomenleri simge olarak anlamlandırabilmek için gösterdikleri nesnelere anlam yüklememize imkan veren belli kodları öğrenmek gerekir (Gripsrud, 2002: 110). Bir başka örnek de ‘terazi’ figürünün evrensel boyutta ‘adalet’in simgesi olmasıdır. Sözün kısası simge, ilettiği şeye doğal bir ilişkiyle değil de saymaca bir bağıntıyla ulaştırması bakımından rastlantısal, keyfi bir özellik gösterir (Rifat, 2000: 134).

Peirce, üçüncü olarak bir göstergeyi sözcebirim, önerme ve kanıt olarak adlandırmaktadır.

Sözcebirim ya da terim “yorumlayan açısından nitel bir olasılık göstergesidir; bir başka deyişle herhangi bir olası nesneyi canlandıran olarak kavranabilir. Bir terim, herhangi bir bilgi sağlayabilir ama herhangi bir bilgi sağlayıcı olarak yorumlanamaz. Nesnesini yalnızca özellikleri bakımından canlandıran, ileten bir göstergedir. Teke tek ele alınan bütün sözcükler gibi, sözcebirim ne doğru ne de yanlış olan bir nesneye verilen ad olarak belirtilebilir. Önerme, yorumlayanı açısından gerçek bir varoluş göstergesidir; ikili bir göstergedir (özne-yüklem), bilgi iletir, tümce değeri bulunur. Kanıt ya da çıkarım “yorumlayanı açısından bir kural göstergesidir”; nesnesini gösterge özelliği bakımından canlandırır. Aslında bir simge olması gerekir. Simge olarak da ayrıca bir kural gösterge olmak durumundadır. Üç öğeye sahiptir yada usa uygun biçimde ikna edici özelliği bulunmaktadır. Bir öncül ile bir sonuç içerir ve yorumcunun zihninde bir değişiklik yaratması beklenir (Rifat, 2000, 135).

Aşağıdaki Şekil 3'de Peirce'ün anlamlandırma modeli sunulmaktadır.

Şekil-1: Peirce'ün Anlamlandırma Modeli. Gripsrud, 2002: 109.

Cumhuriyet Dönemi Banknotlarının Göstergebilimsel Çözümlemesi

Kullanılan görsel malzemeye bakıldığında, ilk grupta karşımıza çıkan dönemle ilişkili olma, onu yansıtmaya özelliğinden ikinci emisyon grubunun tüm paraları için söz etmek mümkün görünmüyor: Merkez Bankası, Boğaz manzarası, Ulus Atatürk Anıtı, Ankara Kalesi, Ankara keçisi, Çanakkale Boğazı, Rumeli Hisarı ve Ankara'daki Güven Park'tan iki değişik görüntü. Ankara'ya ilişkin resimler yine ağırlıktadır. Merkez Bankası resminin kullanımı bankanın yeni kurulmuş olmasına bağlanabilir. Ulus Atatürk Anıtı'nın kullanımı da Atatürk'ün ölümüyle ilişkilendirilebilir. Banknotların ön yüzünde İnönü resimlerinin kullanılmaya başlaması da geçiş döneminin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Ancak diğer görsel malzemeye ilişkin anlamlı bir okuma yapmak zor görünmektedir (Peksen, 2004).

Birinci Emisyon Bir Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-1: Birinci Emisyon Bir Liranın Ön Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	yapı	Büyük Millet Meclisi	Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Millet Meclisi binası.	Resmî kimlik
görüntüsel	kavram, olgu	sürülen toprak, tarla	Tarıma elverişli olan, sınırlı ve belirli toprak parçası.	Umut
görüntüsel	insan	kadın çiftçi	Geçimini toprağı ekerek sağlayan kimse.	Emek, alınteri. Türk kadınının Türk toplumundaki yeri. Türk kadınının çalışkanlığı, fedakârlığı. Cumhuriyet ile toplumsal hayatta meydana gelen değişim. Cumhuriyetin temel ögesi olan halk.
görüntüsel	hayvan	çift, tarladaki hayvanlar	Toprağı sürmek için birlikte koşulan iki hayvan.	Sermaye
görüntüsel	giysi, kıyafet	şapka	Keçe, hasır, kumaş, ip vb. ile yapılan başlık.	Şapka devrimi. Başarılı Türk devrimi. modernleşmenin belirtisi, kıyafetlerdeki değişimin bir sembolü.
görüntüsel	alet, araç	saban	Çift süren hayvanların koşulduğu demir uçlu tarım aracı.	Sermaye. Türk çiftçisinin o dönemde geçimini sağlayabilmek için kullandığı araç.

Tablo-2: Birinci Emisyon Bir Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

1927 yılında piyasaya sürülen 1 liralık banknotun ön yüzünde Türkiye Cumhuriyeti'nin 1925'te inşa edilen ilk başbakanlık binası yer almaktadır. Genç Türkiye Cumhuriyeti meşruluğunu sağlama çabasıdır. Hem kendisini hatırlatır hem de köylünün (halkın) yanında, köylüden yana olduğunu vurgulama çabası içinde gibidir.

Genel olarak Osmanlı motifleri kullanılmıştır. Yuvarlak hatlı çizgiler ve yeşil

renk güveni pekiştirmektedir. Topluma güven aşılacak istenmektedir. Bilindiği gibi yeşil renk güveni temsil etmektedir. Bankaların yeşil rengi tercih etmesi bu nedenledir.

Birinci Emisyon Bir Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-2: Birinci Emisyon Bir Liranın Arka Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	yapı	bina	Türkiye Cumhuriyeti'nin 1925 yılında inşa edilen ilk başbakanlık binası.	Mimarî – tarihi eser. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin meşruluğunu ifade etme aracı.
görüntüsel	renk	yeşil	Sarı ile mavinin karışmasından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk.	Güven.

Tablo-1: Birinci Emisyon Bir Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

1927 yılında piyasaya sürülen 1 liralık banknotun arka yüzünde karasabanla çift süren bir köylü görünür. Bu görsel düzenleme, Atatürk'ün “Köylü milletin efendisidir” sözüyle uyum içindedir. “Türkiye'nin hakiki sahibi, hakiki müstahsil olan köylüdür. O halde herkesten daha çok refah, saadet ve servete müstahak ve layık olan, köylüdür. TBMM hükümetinin iktisadi siyaseti, bu asli gayeyi istihsal etmeye matuftur.”

Tarlayı sürmek için kullanılan hayvanlar, o dönemde çiftçinin sahip olduğu en önemli sermayedir. Bu da döneme ışık tutmaktadır. Bu nedenle anlamlıdır. Saban da Türk çiftçisinin sahip olduğu bir diğer önemli sermaye aracıdır. O dönemdeki tarım teknolojisini göstermesi bakımından önem taşır. Sürülen toprak ve tarla, umudun bir ifadesidir. Buna göre, Türk halkı, Türk çiftçisi örnekleminde geleceğe dair umut taşımaktadır.

Birinci emisyon paraları resmeden Ali Sami Bey, 6 - 7 - 8 Kanunisani 1927 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan “Yeni paralarımız hakkında Müfid Malumat” başlıklı yazı dizisinde şu bilgileri vermektedir:

“1 liralıkların yüz tarafında ziraati temsil eden bir resim vardır. Bu resimde genç Türk köylüsünün çift sürdüğü görülüyor. İkinci planda görünen dağ, eski Ankara’yı; meclis binası da yeni Ankara’yı resmeder. Bunun bordürü hattı kufi olarak “1 Türk lirası” ibaresinin tekrarı ile teşkil edilmiştir. Bir liralığın arkasındaki bina Maliye Vekaleti binasıdır. Çerçeveyi teşkil eden motifler çok eski Türk sanayi-i tezyinesi bakayasından iktibas edilmiştir. Filigran Gazinin portresidir (TV, 1998: 17).”

Toprağa ekin ekme için bir saban gerekmektedir (dönem koşulları içerisinde). Bu sebepten ötürü ‘saban’ nedendir. Toprakta oluşan izler ise sonuçtur. Toprakta oluşan izler ortadan kalktığında, saban bir gösterge olma özelliğini kaybeder. Bu nedenle ‘saban’, ‘toprakta oluşan izler’in göstergesidir. Bu göstergeyi insanoğlu oluşturmamıştır; fakat insanoğlu yorumlamıştır.

Çizimi oluşturan göstergede nesne ile gösterge birbirine benzemektedir. Belirttiği nesne var olmasa bile kendisini anlamlı kılama özelliğini taşıyacak bir gösterge vardır. Çizimde geçek dünyadaki nesnesini çok yakın bir biçimde yansıttığı için ilgili imge (karasabanla tarla süren köylü) bir ikondur.

Simge ise bir uzlaşmaya bağlıdır. Gösterge ile nesne arasındaki ilişki öğrenilmek zorundadır. Gösterilen her zaman soyuttur. Burada Ankara Kalesi ve meclis binası önünde karasabanla çift süren köylü kadın; yeni cumhuriyetin köylü (halk) ile kurulduğunu ve değişimi simgelemektedir. Dikkat çeken bir diğer husus ise genç köylünün taktığı şapkadır. Şapka ülkede yapılan ‘Şapka Devrimi’ni, dolayısıyla medeniyeti simgelemektedir. Başarılı Türk devrimi mesajı yansıtılmaktadır. Bu göstergeler herkes tarafından farklı simgeleri ifade edebilir.

Birinci Emisyon Bin Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-3: Birinci Emisyon Bin Liranın Ön Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
Görüntüsel	İnsan	Mustafa Kemal Atatürk	Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
Görüntüsel	Çizim	Eğri çizgiler	Dik ve paralel olmayan doğrular	Canlılık, feminen duygusu.

Tablo-3: Birinci Emisyon Bin Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Birinci emisyon bin liranın ön yüzünde, Atatürk portresinin arkasında, düz ve açılırları ile bir ışık demetini andıran çizgiler bulunmaktadır. Bu çizgiler yeni bir odak noktası

belirler. Burada kullanılan çizgilerle tasarım üzerinde bir hareketlilik yakalanmıştır. Çizgiyle ilgili olarak; “Eğik çizgiler; kademe kademe yön değiştirirler. Dalgalardan, spirallerden oluşan eğik çizgiler vardır. Yüzeyde bir hareket ve daha çok canlılık ifadesi verir, feminendir” (<http://www.bilgisayardershanesi.com/Y420-grafik-tasarim-dersleri.html>).

Birinci emisyon dönemi paraları, genç cumhuriyetin rüştünü ve değişimini simgelemektedir. Yalnız harf devrimi henüz yapılmamıştır. Paraların üzerinde eski Türkçe ve Fransızca kupür değeri ve açıklamalar bulunmaktadır. Bu da paraların üzerinde kullanılan göstergelerle bir tezat oluşturmaktadır. Cumhuriyetin ilk döneminde Osmanlıdan kalan evrak-ı naktiyeler kullanılmış daha sonra para bastırılmıştır. Bu paralar ve üzerinde bulunan görseller için kanun çıkarılmıştır. Lakin edebi göstergibilime de başvurularak paraların üzerinde kullanılan yazılar ve anlamları irdelenirse, görselde edilmek istenen başarının, dilsel olarak bir karmaşaya dönüştüğü anlaşılacaktır.

Birinci Emisyon Bin Liranın Arka Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Resim-4: Birinci Emisyon Bin Liranın Arka Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	yapı	demiryolu	Lokomotif, vagon vb. demir tekerlekli taşıtların üzerinde hareket ettiği, paralel iki ray döşenerek yapılan bir yol türü, tren yolu, demir hat.	Gelişme, sanayileşme. Ekonomik kalkınma.

Tablo-4: Birinci Emisyon Bin Liranın Arka Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Bin liralık banknotun arka yüzünde demiryolu görüntüsüne yer verilir. Atatürk döneminde büyük bir demiryolu hamlesi gerçekleşmiştir. Yalnızca 1923-1930 yılları arasında, hiç bir dış yardım alınmadan toplam 2300 km. demiryolu inşa edilir. 1938'e geldiğimizde bu rakam 3578 km.'ye ulaşır (Peksen, 2004). Demiryolu resminin bu grubun en değerli parasında kullanılması bu açıdan önemlidir.

İktisadi gelişmenin itici gücü olan yollar ve nakliye vasıtaları, Atatürk'ün deyimiyle “milli mevcudiyetin maddi ve siyasi kan damarlarıdır.” Bu nedenle olacaktır ki, ilk olarak küçük kupürlere resmedilmesi düşünülen Anadolu kentleri teması, büyük banknotlara uygulanmış ve diğer ülkelere yapılan yatırımlar ve değişim gösterilmeye çalışılmıştır. O dönemde büyük banknotlar halkın elinde pek fazla bulunmuyordu. Alım gücü yüksek bu banknot ise döneminde bir milletvekili maaşına denktir. Bu nedenle büyük banknotlardaki öğeler veyahut göstergeler daha çok ülke dışı mesaj vermek için kullanılmıştır. Yolların bu önemini Mustafa Kemal'in 1931'de demiryolu için söylediği şu sözde bulmak mümkündür: “Demiryolu memleketin tüfekten, toptan daha mühim bir emniyet silahıdır.” Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi demiryolu hem ülke içi hem de ülke dışı değişimi ve çağdaşlığı simgelemektedir. Simgeler herkes için farklı anlam taşıyabilir. Simgeler bir uzlaşma birliğidir ve soyuttur.

İkinci Emisyon Elli Kuruşun Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Resim-5: İkinci Emisyon Elli Kuruşun Ön Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	İsmet İnönü	Cumhuriyet'in ilanından sonraki Türkiye'nin ilk başbakanı, ikinci cumhurbaşkanı olan, İstiklal Madalyası sahibi asker ve siyasetçi (1884-1973).	Lider
görüntüsel	giysi	frak	Resmî törenlerde giyilen uzun etekli, eteğinin arkası beline kadar yırtmaçlı, siyah erkek ceketi veya takımı.	Modernizm. Yönünü Batı'ya çevirme.
belirtisel	mimik/yüz ifadesi	bakışı yukarı yönelmek	Yukarı – ufka bakmak.	Geleceğe odaklanmak. Gündelik sorunlar ile ilgilenmeyip geleceğe hazırlanmak. Aydın kimse.
görüntüsel	çizim	eğri çizgiler	Dik ve paralel olmayan doğrular	Canlılık, feminen duygusu.

Tablo-5: İkinci Emisyon Elli Kuruşun Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Atatürk'ün vefatından sonra çıkarılmış, ilk İsmet İnönü portresini taşıyan ve en küçük banknot olan elli kuruşluk banknot, ön yüzde sade, beyaz bir çerçevenin içerisinde daha batılı bir görünüm taşımaktadır. Dalgalı eğik çizgilerden oluşan bir çerçeve kullanılmıştır.

Paranın değerinin yazılı olduğu kısmın arkasına gotik diye tanımlanabilecek dalgalı, eğik çizgilerden kurulu bir motif yerleştirilmiştir. Orta kısımda fraklı ve bakışları yukarıda bir İsmet İnönü portresi bulunmaktadır. Frak burada önemli bir ayrıntıdır. Batılılaşmayı ve modernleşmeyi vurgulamaktadır. İsmet İnönü'nün bakışlarının yukarıda, ileride ve ufukta odaklanması, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğe güvenle yürüdüğü, geleceğe umutla baktığının bir ifadesidir. Bu, ayrıca İsmet İnönü'nün bir "aydın" olarak topluma kılavuzluk etmesini ifade etmektedir. Çizgiler de tasarıma canlılık katarak genel vurguyu destekleyici bir unsur olarak yer alır.

İkinci Emisyon Elli Kuruşun Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-6: İkinci Emisyon Elli Kuruşun Arka Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	yapı	Merkez Bankası binası	Bir ülkenin ya da ülkeler grubunun para politikasından sorumlu kurum	Türkiye Cumhuriyet'in bir kurumu.
görüntüsel	çizim	Eğri çizgiler	Dik ve paralel olmayan doğrular	Canlılık, feminen duygusu.

Tablo-6: İkinci Emisyon Elli Kuruşun Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Elli kuruşluk banknotun arka yüzünde, ortada merkez bankası binası kullanılmıştır. Eğik ve dalgalı çizgilerden kurulu motiflerle çerçeve ve zemin oluşturulmuştur. Varlığı ve yaşamı temsil eden bina tasarımının optik ve görsel merkezine yerleştirilmiştir. İnsan yaşamının devam edebilmesi, yemek, içmek, çalışmak, uyumak gibi gelen ve özel ihtiyaçlarının karşılanması için bir barınak gerekmektedir. Bu nedenle "bina" nedendir. İçindeki yapılan ya da gerçekleşen "yaşam" ise sonuçtur. Kullanılmayan, harabe bir bina olsaydı eğer bina gösterge olma özelliğini kaybederdi. Çünkü yaşam ortadan kalkmış olacaktı. Detay olarak bakıldığında binanın çevresinde gelişen çizimlerde diğer binalar, ağaç, yol, elektrik direği olduğu görülmektedir. Bu göstergeler de nesneyi desteklemektedir.

Fotoğraf hiçbir stilize ve deforme yapılmadan çizime aktarılmıştır. Nesne ile gösterge ise bir benzerlik taşımaktadır. İkon olma niteliği taşıyan gösterge yani bina ve çevresinde gelişen diğer göstergeler aslına çok yakın olduğu için bu niteliği taşımaktadır.

Simge boyutu ise tartışmalıdır. Merkez bankasının yeni kurulması sebebiyle tasarımda kullanılması ihtimal dâhilindedir. Fakat bu bir simge olma özelliği taşımamaktadır. Simge bir uzlaşmaya bağılı olduğu her zaman bir soyuttur.

İkinci Emisyon Bin Liranın Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Resim-7: İkinci Emisyon Bin Liranın Ön Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
görüntüsel	giysi	papyon	Kelebek biçiminde, bir çengelle veya lastik bağıla yakaya tutturulan kravat, papyon kravat.	Modernizm.
belirtisel	mimik, yüz ifadesi	ağız iki yönde genişletme	gülümseme	Güven, başarı, muvaffakiyet.

Tablo-7: İkinci Emisyon Bin Liranın Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Oryantal desenli bir çerçeve içerisinde, sağ tarafta papyon takmış, gülümseyen, cepheden bir çizimi bulan Atatürk portresi işlenmiştir. Çerçevde karışık çiçek, yaprak, dal motifleri kullanılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ün papyon takmış bir resminin kullanılması modernizme bir işarettir. Kıyafette bir devrim yaşanmaktadır ve bu devrim tüm halk kesimlerine yayılmaya çalışılmaktadır. Banknot üzerinde yeni tür kıyafetlerin yer alması, bu banknotları kullanan halka bunu ulaştırmanın kolay ve etkin bir yoludur. Resimde Atatürk'ün gülümsemesi ise güvenin, başarının, muvaffakiyetin yansıtılmak istenmesini göstermektedir.

İkinci Emisyon Bin Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-8: İkinci Emisyon Bin Liranın Arka Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	yapı	anıt	Ankara Güven Park'ta bulunan Güvenlik Anıtı.	Sanat, medeniyet, gelişmişlik.
Görüntüsel	Bitki	çiçek	Bir bitkinin, üreme organlarını taşıyan çoğu güzel kokulu, renkli bölümü.	Mutluluk, sevgi
Görüntüsel	Yer (mekân)	gökyüzü	Atmosferin gözle görünen bölümü.	Sonsuzluk, huzur

Tablo-8: İkinci Emisyon Bin Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Arka yüzde ağır bir görüntü veren, çiçek motiflerinin yoğun şekilde kullanıldığı bir çerçeve bulunmaktadır. Sağ tarafta Atatürk'ün filigran resminin bulunduğu beyaz bir boşluk görülmektedir. Optik ve görsel merkezde, iki kat kürsünün üzerinde bir heykel yer almaktadır. Ankara'nın merkezine yapılan Güvenlik Anıtı karışık bir çerçeve içerisinde sade bir gökyüzünün önünde resmedilmiştir.

Taş, tunç, bakır, kil, alçı gibi maddelerden yontularak, kalıba dökülerek ya da yoğrulup pişirilerek biçimlendirilen yapıt, yontu olarak tanımlanan heykel, tasarımda karşımıza nesne olarak çıkmaktadır. Burada heykel soyut bir olgunun nedenidir. Pek çok meziyetin bir araya gelmesinin neticesinde bir anlatının sonucu olan sanat bu tasarımın sonucudur. Bu tasarımdaki heykel ortadan kalksaydı sanat göstergesi olacak herhangi bir nesne olmazdı. İnsanoğlu tarafından oluşturulmuş bir eser olmasına karşın yorumun öznellik göstermesiyle sonuç ortadan kalkmayacaktır. Bu nedenle heykel sanat belirtisidir.

Türk ulusunun polis ve jandarmaya olan güvenini, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nda ve İnkılap hareketlerinde beraber bulunduğu arkadaşlarını temsil eden heykeller ve insan zekâsını, çiftçinin tarım çalışmalarını betimleyen kabartmaların yer aldığı anıt belirttiği nesnelere çok yakın bir şekilde temsil etmektedir. Bu nedenle ilgili imgeler bir ikondur.

Yukarıda da bahsedildiği gibi yapılan eserdeki parçalar incelendiğinde her biri başka bir faaliyeti temsil etmektedir. Örneğin; çiftçinin yaptığı tarımı temsil eden aletler ve başak, polisin ve jandarmanın ülke korumasındaki önemini vurgulayan ve temsil eden ve heykelin kaidesine destek veren ve ondan destek alan insan figürleri. Bu bütün öğeler genel olarak sanatın içerisinde yer almaktadır. Sanatı bir simge olarak almak geneli kapsadığı için daha doğru olacaktır. Sanat inkılabın göstergesidir. Medeniyetin ve gelişmişliğin simgesidir. Tüm toplumlar sanatın bu simgesini kabul etmiştir.

Üçüncü Emisyon İki Buçuk Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümü

Resim-9: Üçüncü Emisyon İki Buçuk Liranın Ön Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	İsmet İnönü	Cumhuriyet'in ilanından sonraki Türkiye'nin ilk başbakanı, ikinci cumhurbaşkanı olan, İstiklal Madalyası sahibi asker ve siyasetçi (1884-1973).	Lider
görüntüsel	şekil	kalin çizgili çerçeve	Resim, yazı, ayna vb.ni süslemek veya bir yere asılabilecek duruma getirmek için bunlara geçirilen kenarlık.	Batılı yaklaşım.

Tablo-9: Üçüncü Emisyon İki Buçuk Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümü

Sakin ve sade bir görünüm sağlayan, karmaşadan uzak çerçeve kullanımı tercih edilmiştir. Daha önceki tasarımlarda kullanılan yaprak, çiçek, dal motifleri yerini bu tasarımda çizgilere ve renge bırakmıştır. Sağ tarafta, Atatürk'ün portresini görmeye alıştığımız yerde İsmet İnönü'nün truvakar bir portresi yer almaktadır. Paranın küpür değerinin bulunduğu orta kısımda ise çerçeveye göre daha abartılı çizgilerden oluşturulmuş bir zemin görmekteyiz. Bu tasarım o dönemdeki Batılı yaklaşımı ifade eder. Türkiye'nin yönünün Batı'ya, modernleşmeye dönük olduğu belirtilmeye ve vurgulanmaya çalışılmaktadır.

Üçüncü Emisyon İki Buçuk Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-10: Üçüncü Emisyon İki Buçuk Liranın Arka Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	İsmet İnönü	Cumhuriyet'in ilanından sonraki Türkiye'nin ilk başbakanı, ikinci cumhurbaşkanı olan, İstiklal Madalyası sahibi asker ve siyasetçi (1884-1973).	Lider
görüntüsel	yapı	halkevi	Bir kültür merkezi, sosyal mekân.	Türk Milleti'ne çizilen, gösterilen yol.
görüntüsel	bitki	ağaç	Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.	Ululuk, kutsiyet.

Tablo-10: Üçüncü Emisyon İki Buçuk Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Ön yüzde kullanılan sade çerçeve arka yüzde de tercih edilmiştir. İsmet İnönü portresinin arka tarafına gelen kısmında yine İnönü'nün filigran resmi kullanılmıştır. Ağaçlar içerisinde Halkevi binasının üst katları görülmektedir. Sol tarafta ise üç farklı çerçevenin üzerinde paranın değeri ve güvenlik işaretleri bulunmaktadır.

İkinci emisyon elli kuruşun arka yüz görsellin semiotik görünümünde bina/yaşam göstergesinin açıklaması yapılmıştır. Ek olarak yaşam göstergesinin çevresinde bulunan ağaçlar da doğanın göstergesidir.

Göstergelerin bildirişim amacı ile kullanıldığından daha önce de bahsedilmiştir. Ulusal yada uluslararası mesaj vermektedirler. Halkevleri 1932'de, yeni bir toplum inşa etmek için Mustafa Kemal Atatürk'ün düşüncesiyle kurulmuştur. Halkevlerinin çalışmaları dil- edebiyat, güzel sanatlar, tiyatro, spor, sosyal yardım, halk dershaneleri ve kurslar, kütüphane ve yayın, köycülük, tarih ve müze gibi 9 kolda düzenlenmiştir. Halk evlerinin kuruluş amacı; Türk halkının çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşması, halk arasında kültür ve düşünce birliğini sağlamak daha önemlisi yapılan inkılapların benimsenmesini sağlamaktır. Bu düşünce Cumhuriyet Halk Partisi programında yer alan ifadelerle de desteklenmiştir. 1932- 1951 yılları arasında çalışmalarına devam eden Halkevleri 1951 yılında Adnan Menderes tarafından kapatılmıştır. Bir ülke mesaj vermek için niçin halkevini tercih eder? Kuruluşunun üzerinden 5 yıl geçmiştir ve en küçük banknota basılmıştır. Büyük değerli banknotlar halkın eline çok geçmediği için

en küçük banknotta kullanılması gösterge aracılığı ile ulaşılan bildirişimi sergilemektedir. Göstergeler halk tarafından sıklıkla karşılanarak kabul görmektedir. Göstergeye bir bina ve yaşam temsili olarak baktıktan sonra neyi simgelediğine bakılacak olursa bir uzlaşım aranmalıdır. Halkevleri köy enstitüleri ile beraber planlanmış ve gerçekleştirilmiş bir inkılap hareketidir. Yaşanılan dönemde ve sonrasında farklı ideolojik yaklaşımlardan ötürü çok konuşulmuştur. Bir kesim ülkenin muhasır medeniyetler seviyesine ulaşması için gerekli görse de, bir kesim halkın benliğinden uzaklaştırılması ve kendi öz kültüründen yabancılaştırılması için yapıldığı şeklinde yorumlamıştır.

Üçüncü Emisyon Bin Liranın Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Resim-11: Üçüncü Emisyon Bin Liranın Ön Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	İsmet İnönü	Cumhuriyet'in ilanından sonraki Türkiye'nin ilk başbakanı, ikinci cumhurbaşkanı olan, İstiklal Madalyası sahibi asker ve siyasetçi (1884-1973).	Lider
görüntüsel	şekil	kalın çizgili çerçeve	Resim, yazı, ayna vb.ni süslemek veya bir yere asılabilecek duruma getirmek için bunlara geçirilen kenarlık.	Batılı yaklaşım.

Tablo-11: Üçüncü Emisyon Bin Liranın Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Yuvarlak hatlı çizgiler ve floral desenler kullanılarak oluşturulmuş bir çerçeve bulunmaktadır. Diğer emisyonlara göre ebadının büyük olması tasarıma da yansımıştır. Alışlagelmişin dışında mili şefin truvakar portresi ayrı bir çerçevenin içerisindedir. Batılı yaklaşımın izlerinin arttığı banknotta, klasik, ağır bir çerçevenin içerisinde boş alanlar oluşturulmuş, oluşan bu alanlarda sol tarafta, kupür kısmının altına, daha geleneksel duran çizgilerden zemin oluşturulmuştur. Desenler, kalın çerçeve, o dönemde Avrupalı ülkelerin pek çoğundaki banknotların tasarımına benzemektedir. Bu da Türkiye'nin yönünü dönmüş olduğu Batı'yı çağrıştırmaktadır.

Üçüncü Emisyon Bin Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-12 Üçüncü Emisyon Bin Liranın Arka Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	izci	Dayanışma ve yardımlaşma duygularını geliştirmek, ruhça ve bedence güçlendirilmek için kamplarda ve okullarda eğitilen genç.	Modernizm, eğitimli insan.
görüntüsel	müzik aleti	borazan	Üfleyerek çalınan, perdesiz çalgı, boru.	Modernizm, sanat.

Tablo-12: Üçüncü Emisyon Bin Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Arka yüzde; ön yüzde kullanılan çerçevenin bir bölümünün büyütülüp kullanılmasının yanı sıra, diğer unsurlarla ilgili bir benzerlik dikkat çekmemektedir. İnönü portresinin arkasında filigran yerleştirmek için boş alan bırakılmamıştır. Merkezde genç izciler görülmektedir. Bir tören sırasını anımsatan ve ellerinde borazanlarıyla başları yukarda genç izciler perspektifsel olarak görülmektedir.

Üfleyerek çalınan ve perdesiz bir çalgı olan borazan nesnenin nedenidir. Eğer borazan olmasaydı, bu müzik aletinden çıkan ses olmazdı. Borazan görüntüsü izcilerin bu enstrümanı çaldığını göstermektedir. Borazan görüntüsü ortadan kalksa çıkan ses anlamsızlaşır. Bu nedenle borazan sebep, ses ise sonuçtur. Nesne bu belirtileri vermektedir. Ayrıca perspektif şekilde verilen izciler ufka kadar uzamaktadır. Bu uzayış çokluğu belirtmektedir. Gençlik, atik ve çevik olmayı gerektirmektedir. Kullanılan genç izciler dinamizmin nedenidir, dinamizm ise gençliğin sonucudur. İzcilik parolalarına bakıldığı zaman bu fikri destekleyen sloganlar görürüz. Yavrukurt izci; yavrukurt çok çalışır, izci; izci daima hazırdır, ergin izci; ergin izci topluma hizmet eder şeklinde kendilerini ifade ederler.

İzcilik gençlere kendi kendine yetme ve doğada hayatta kalma eğitimi vererek, karakter ve fiziksel gelişimlerini desteklemek amacıyla yapılan bir gençlik hareketidir. Yardımseverliği, topluma hizmeti ve en önemlisi kendini gerçekleştirmeyi temsil eden izcilik, toplumdaki inkılabın sonucunu ve fiziksel ve kültürel anlamda yetişmiş gençleri simgelemektedir.

İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) sonrası basılan banknotta ülke tarihini önemli yerleri dışında genç izcilere yer verilmesi manidardır. Kimi insanlar tarafından önemsiz bulunsa da savaş sonrası gençlerini ön plana çıkaran bir ülke, savaşa girmeyip dünyadaki

zarardan kendini en az hasarla çıkarmaya çalışma çabasını, tarafsız bir görselle desteklemektedir.

Dördüncü Emisyon On Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-13: Dördüncü Emisyon On Liranın Ön Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	İsmet İnönü	Cumhuriyet'in ilanından sonraki Türkiye'nin ilk başbakanı, ikinci cumhurbaşkanı olan, İstiklal Madalyası sahibi asker ve siyasetçi (1884-1973).	Lider
görüntüsel	giysi	kravat	Bir ucu ince, diğer ucu daha geniş, gömlek yakasının altından geçirilerek önde üçgen biçiminde bağlanan, özel kumaştan yapılan giysi aksesuarı, boyun bağı.	Modernizm
belirtisel	mimik (yüz ifadesi)	Gözlerin sıfır açıyla açık kalması	Bakışları "tam" karşıya yöneltmek	Kararlılık

Tablo-13: Dördüncü Emisyon On Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Türk lirasına Mark yaklaşımı ile ABD dolarından farklı bir görüntü vermek için parada kırmızı renk kullanımı dikkat çekmektedir. Türk kültürü esintileri taşımayan çerçevelerin kullanımı devam etmektedir. Sol tarafta kullanılan İnönü portresinde bakışlar tamamen karşıya yönelmiştir ve papyon yerine kravat taktığı bir resim işlenmiştir. Kravat da tıpkı papyon gibi, Batılılaşma'nın, modernleşmenin bir aracı, simgesidir. Paranın küpür değeri çizgilerle oluşturulmuş bir çerçevenin yanı sıra, bir zemin rengi ve gölge verilerek desteklenmiş, klasiğin dışında bir yazı karakteri tercih edilmiştir. İsmet İnönü'nün kararlılığı, topluma verilen bir mesajdır.

Dördüncü Emisyon On Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi**Resim-14: Dördüncü Emisyon On Liranın Arka Yüzü**

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
Görüntüsel	yapı	çeşme	Genellikle yol kenarlarında herkesin yararlanması için yapılan, borularla gelen suyun bir oluktan veya musluktan aktığı, yalıklı su hazinesi veya yapısı, pınar.	Mimarî eser, sanat.
Görüntüsel	yer (mekân)	gökyüzü	Atmosferin gözle görünen bölümü.	Sonsuzluk, huzur
Görüntüsel	bitki	ağaç	Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.	Ululuk, kutsiyet.

Tablo-14: Dördüncü Emisyon On Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Arka yüzde; ön yüzünün aksine kopuk olarak, daha büyük ve kaba imgeler, orta kısımda kullanılan ince zarif işçilikteki çeşme resmini gölgelemektedir. Çeşme sade bir gökyüzü, sol tarafında bir bina ve sağ tarafında bir ağaçla resmedilmiştir.

Tasarımsal ve göstergebilimsel bir yorum için kısır kalan ve daha verimli öğeler varken kullanılması bir erk göstergesi olmayan görsel kullanılmıştır. Çeşme, suyun akmasına aracılık ettiği için bir nedendir. Bu nedenle bağlı olarak çeşmeden suyun akması bir sonuçtur. Mimari olarak dünya mirasına önemli katkı yapan, kültürümüzün bir ögesi olan sanat eserleri elbette ki kıymetlidir. Lakin birinci emisyon grubu paralarda görülen başarılı ve bildirişim için emek sarf edilen tasarımlar, bu emisyon grubunda görülmemektedir. Bu duruma yabancı tasarımcıların etkisi ise yadsınamaz bir gerçektir. Onaylayan mercilerin Türk makamları olmasına karşın, gün içerisinde en çok kullandığımız ve tasarımıyla karşılaştığımız materyallerin üzerindeki özensiz görsel öğe seçimi düşündürücüdür.

Mimarinin sanatın bir dalı olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Buradaki çeşme bir mimari eseri, dolaylı olarak sanatı simgelemektedir. Diğer dikkat çeken bir nokta ise İsmet İnönü dönemi paralarında Ankara'nın az kullanılışıdır. Bahsi geçen dönemde tüm kupürlerde yeni başkente az yer verilip daha çok İstanbul teması işlenmesidir.

Dördüncü Emisyon Yüz Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-15: Dördüncü Emisyon Yüz Liranın Ön Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
Görüntüsel	insan	İsmet İnönü	Cumhuriyet'in ilanından sonraki Türkiye'nin ilk başbakanı, ikinci cumhurbaşkanı olan, İstiklal Madalyası sahibi asker ve siyasetçi (1884-1973).	Lider
Görüntüsel	şekil	çizgi	Çizilerek veya çeşitli yollarla oluşmuş iz, çizi, hat, tahril.	Batılı stil.

Tablo-15: Dördüncü Emisyon Yüz Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Genel olarak birkaç emisyon önceki tasarımlara yakın bir görüntü dikkati çekmektedir. Sol tarafta görülmeye alışılan İsmet İnönü portresi ayrı bir çerçeve içerisinde orta kısma yerleştirilmiştir. Kupür değerinin alt kısmındaki çizgisel fon yaklaşımı devam etmektedir. Marktan sonra bir yabancı devletin para tasarımına en çok benzeyen tasarımdır. Yazı fontundan kullanılan çerçeveye kadar bütün göstergeler bir bakıma örtüşmektedir. Banknotun ön yüzü genel bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda, Batılı bir tasarım dikkati çekmektedir. Çizgiler, çerçeveler, desenler bunu destekler niteliktedir.

Dördüncü Emisyon Yüz Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-16: Dördüncü Emisyon Yüz Liranın Arka Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	yapı	Rumeli Hisarı	İstanbul'un Sarıyer ilçesinde Boğaziçi'nde bulunduğu semte adını veren hisar. Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul'un fethinden önce boğazın kuzeyinden gelebilecek saldırıları engellemek için Anadolu yakasındaki Anadolu Hisarı'nın tam karşısına inşa ettirilmiştir. Burası boğazın en dar noktasıdır.	Mimarî eser, sanat, güç, ekonomik güç, dayanıklılık, kararlılık.
görüntüsel	araç, taşıt	gemi	Su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan büyük taşıt, sefine.	Sanayileşme, gelişim, ticaret, zenginlik.

Tablo-16: Dördüncü Emisyon Yüz Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Arka yüzde; tarihi Rumeli Hisarı işlenmiştir. İstanbul'un diğer yakası ve boğazda geçen bir gemi detay olarak verilmiştir. Bir şehrin veya önemli bir yerin korunması için taştan yapılmış, yüksek duvarlı ve kuleli, çevresinde hendekler bulunan küçük kale olarak tanımlanan hisar bir göstergedir. Korunmak amacından ötürü nedendir. Hisarın getirdiği koruma ve korunma ise bir sonuçtur. Hisar göstergesi ortadan kalktığında koruma ve korunma da beraberinde ortadan kalkacağı için nesne gösterge olma özelliğini kaybeder. Gösterge insanoğlu tarafından işlenmiş ve yorumlanmıştır.

Rumeli Hisarı Fatih Sultan Mehmet tarafından boğazın en dar kısmına İstanbul'un fethi öncesi yaptırılmıştır. Bu hisar dünyanın en büyük kale burçlarına sahiptir. En dikkat çeken özelliklerinden biri ise 90 gün gibi kısa bir sürede yapılmasıdır. Bu özellikler dikkate alındığında ilgili gösterge tarihi ve eşsiz mimariyi tasarım için simgelemektedir.

Beşinci Emisyon İki Buçuk Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-17: Beşinci Emisyon İki Buçuk Liranın Ön Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
görüntüsel	giysi	papyon	Kelebek biçiminde, bir çengelle veya lastik bağla yakaya tutturulan kravat, papyon kravat.	Batılılaşma, modernleşme.

Tablo-17: Beşinci Emisyon İki Buçuk Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Beşinci emisyon 2 buçuk liranın ön yüzünde dolar ve mark etkisinden kurtulunmuş, klasik ve sade görüntüsüne kısa süreli bir dönüş yapmış, floral desenli bir çerçeve kullanılmıştır. Atatürk paranın sol kısmına resmedilmeye yeniden başlanmıştır. Papyon, modernleşmenin, Batılılaşmanın bir simgesidir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kuruluşundan itibaren modernleşmeyi, Batılılaşmayı kendine hedef olarak seçmiştir. Bu doğrultuda, Batılılaşmanın bir simgesi olarak görülebilecek papyonun Atatürk'ün portresinde yer alması anlamlı ve önemlidir.

Beşinci Emisyon İki Buçuk Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-18: Beşinci Emisyon İki Buçuk Liranın Arka Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	şekil	motif	Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri.	Geleneksele bağlılık, geleneğe kopmama, geleneğe verilen değer ve önem.
görüntüsel	yapı	Merkez Bankası binası	Bir ülkenin ya da ülkeler grubunun para politikasından sorumlu kurum	Türkiye Cumhuriyet'in bir kurumu.

Tablo-18: Beşinci Emisyon İki Buçuk Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Arka yüzde; merkez bankasının eski idare binası resmin görülmektedir. Filigran gazi portresi yerleşimi için boş bir alan bırakılmıştır. Sağ taraftaki bu boşluğun dengelenmesi adına, sol tarafta, geleneğimize daha yakın bir motifin detaylı kesiti büyütülerek işlenmiştir. Bu motif, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleneğe olan bağlılığını ifade etmektedir. Buna göre, geleneğe bağlılık devam etmektedir.

Daha önceki emisyonda olduğu gibi merkez bankası resmedilmiştir. Halen kendi banknot matbaamız bulunmamaktadır. Lakin merkez bankası görselinde ısrarlı bir tutum vardır. Semiyotik görünümde aynı göstergeler diğer emisyondaki geçerliliğini sürdürmektedir.

Dikkat çeken bir husus ülkede iktidarla beraber görsellerin değişmesidir. Bu banknotta değil ama beşinci emisyon elli liranın görsel tasarımlarından itibaren bu değişiklik hissettirilecektir. "Milli Şef" ile Ebedi Şef" ideolojik olarak tartışılacak, bu

tartışmalar banknot, madeni para, hatıra paralar ve pullar gibi resmi nitelikte taşıyan aynı zamanda görsel öge bulunduran materyallere yansiyacaktır.

Dönemin ideolojik yapısına baktığımızda, Milli Şef dönemini unutturmak isteyen Demokrat Partililer, paralar üzerinde hala, İnönü portresi ile karşılaştıkları için “paralardan, pullardan Atatürk’ün remini kaldırdınız.” sözlerini CHP’lilere karşı sık sık kullanmaktalardı. Yeniden para bastırmak üstelik tüm kupürleri bir anda tedavülden kaldırıp, yenilerini dolaşıma sunmak o kadar da kolay değildi. İkinci Dünya Savaşı sırasında, artan enflasyonun sıkı para politikasını olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir. Birçok malın fiyatı, yokluk ve karaborsa yüzünden öylesine fırlamıştır ki, özellikle geliri belli dönemlere ve belli etkenlere bağlı olan ve halkın çoğunluğunu oluşturan köylünün alım gücü sürekli düşmüştür. Demokrat Parti, geçmiş dönemin sıkı para politikasına

1951’den itibaren son verecek ve ithalat serbest bırakılacaktır. Aynı yıl hem NATO’ya üyelik hem de Amerikan yardımı beklentileri ülkede geçici bir rahatlık ve bolluk dönemi yaşanmasına yol açmıştır. Bu iyimser hava içinde 1951 yılında İngiltere’de Bradbury Wilkinson Matbaası’nda bastırılan Atatürk resimli kağıt paralar tedavüle çıkarılır. Ön yüze Atatürk resminin konmasıyla Milli Şef dönemini anımsatan ve her an göz önünde durduğu için, Demokrat Parti iktidarını huzursuz eden İnönü resimli banknotlar tarihe karışmıştır. Ancak Demokrat Parti bunu bir politik söylem olarak iktidardan düşene kadar kullanacak ve Atatürkçülüğe sahip çıktığını, hem Atatürk’ü Koruma Kanunu’nu çıkarmakla hem de “paralardan pullardan İnönü’nün resmini kaldırmakla” kanıtlamaya çalışacaktır (TV,1998: 26).

İsmet İnönü’nün Seyfi Sadi Pencap’ın yönelttiği soruya verdiği cevabı, Haldun Derin konuya açıklık getirmek amacıyla kitabında yer vermektedir. İnönü, paralardan Atatürk’ün resminin kaldırılması konusunda şunları söylüyordu:

“Atatürk ölmüştü, lider gitmişti. Ona yakın olan biriyim ve Atatürk’ü göğsünde taşıyan bir İsmet İnönü olarak da liderliğimi ilan emek zorundayım. Atatürk’ü bu kadar kutsiyetle andığım halde gölgesinde lider olamam. Paralar üzerinde Atatürk var, ama Atatürk yok. Anlatmak istedim ki, Atatürk öldü ama yeri boş kalmadı.” (TV, 1998: 26).”

Beşinci Emisyon Bin Liranın Arka Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Resim-19: Beşinci Emisyon Bin Liranın Ön Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
görüntüsel	şekil	çerçeve	Resim, yazı, ayna vb.ni süslemek veya bir yere asılabilecek duruma getirmek için bunlara geçirilen kenarlık.	Batılı yaklaşım, Batılılaşma, Modernleşme.

Tablo-19: Beşinci Emisyon Bin Liranın Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Banknotların taklit edilmesini önlemek amacıyla ön yüzde, sol tarafta Mustafa Kemal Atatürk'ün filigran portresi ve orta kısımda farklı boyutlarda kupür değerleri yazısı ve çizgilerle oluşturulmuş güvenlik önlemleri yer almaktadır. Sağ ve solda aynı tarz çerçeve kullanılarak denge sağlanmıştır. Fakat paranın orta kısmında tam bir karmaşa dikkati çekmekte ve gözü yormaktadır. Dünyadaki tüm banknotlar incelendiğinde, banknotların ait olduğu ülkenin en büyük liderinin, atasının banknotlarda yer aldığı görülür. Türkiye Cumhuriyeti'nde tedavüle sokulan banknotlarda da Atatürk'ün portresinin yer alması bu doğrultuda anlamlıdır. Atatürk'ün portresinin arkasında kalın çerçeve kullanılması Batılı bir yaklaşımın eseridir. Bu da, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Batılılaşma ve modernleşme gayretinin bir ifadesidir.

Beşinci Emisyon Bin Liranın Arka Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Resim-20: Beşinci Emisyon Bin Liranın Arka Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	coğrafi mekân	İstanbul Boğazı	Karadeniz ile Marmara Denizi'ni birbirine bağlayan su geçidi. İstanbul Boğazı, Marmara Denizi ve Çanakkale Boğazı ile birlikte Türk Boğazları olarak adlandırılır ve Avrupa ile Asya kıtalarını birbirinden ayıran doğal sınırlardan biri olarak kabul edilir. 1 Mayıs 1982 tarihinde yürürlüğe giren İstanbul Liman Tüzüğü uyarınca, İstanbul Boğazı'nın kuzey sınırı Anadolu Feneri'ni Rumeli Feneri'ne birleştiren hat; güney sınırı ise Ahırkapı Feneri'ni Kadıköy İnciburnu Feneri'ne birleştiren hat olarak belirlenmiştir.	Tarihe bağlılık, güç, kudret.

görüntüsel	yapı	Rumeli Hisarı	İstanbul'un Sarıyer ilçesinde Boğaziçi'nde bulunduğu semte adını veren hisar. Fatih Sultan Mehmet tarafından İstanbul'un fethinden önce boğazın kuzeyinden gelebilecek saldırıları engellemek için Anadolu yakasındaki Anadolu Hisarı'nın tam karşısına inşa ettirilmiştir. Burası boğazın en dar noktasıdır.	Mimarî eser, sanat.
------------	------	---------------	---	---------------------

Tablo-20: Beşinci Emisyon Bin Liranın Arka Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Arka yüzde; yine Rumeli Hisarından bir görünüm resmedilmiştir. Rumeli Hisarından manzara görüntüsü içerisinde karşı kıyı, ufuk, boğaz ve resmin ön kısmında bir ağaç görülmektedir.

Rumeli hisarı bu tasarımda karşımıza kente hakim bir görünüşü ile çıkmaktadır. Hisar koruma ya da korunmanın göstergesidir. Manzara yani görünüş yukarıdan resmedilmiştir. Bu görünüş yüksekliği beraberinde getirmektedir.

Görünümde pek çok devlete başkentlik yapmış İstanbul manzarası vardır. Tarih sahnesinde boğazların hangi devlette olacağı ile ilgili çok çeşitli sorunlar çıkmış, fakat Türkiye bu sorunu bertaraf etmiştir. En yüksek değerli banknot da pek çok gücün peşinde olduğu boğazı ve eşsiz manzarasını kullanmak akıllıcadır.

Altıncı Emisyon Beş Liranın Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Resim-21: Altıncı Emisyon Beş Liranın Ön Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
görüntüsel	hayvan	güvercin	Güvercingillerden, hızlı ve uzun zaman uçabilen, kısa vücutlu, sık tüylü, evcilleşmiş birçok türü bulunan, yemle beslenen bir tür kuş.	Özgürlük, bağımsızlık.
görüntüsel	bitki	çiçek	Bir bitkinin, üreme organlarını taşıyan çoğu güzel kokulu, renkli bölümü.	Mutluluk, sevgi, huzur.
görüntüsel	bitki	dal	Ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri.	Destek, güven.

Tablo-21: Altıncı Emisyon Beş Liranın Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Banknotun sağ tarafında olabildiğince büyük, çerçevesiz, bakışları sert ve karşıda bir Atatürk portresi bulunmaktadır. Batının bol desenli, karışık ve yoğun çerçevelerinden kurtulmuş ferah bir tasarımdır. Paramız artık Türk tasarımcılara ve matbaacılara emanettir. Bu anlamda Türkiye batıya bağımlı olmaktan, banknot matbaasını kurarak kurtulmuştur. Ortada bir güvercin, çiçekli bir dala konmuş şekildedir. Sol tarafta ise filigran için bir boşluk ayarlanmıştır. Güvercin barışın simgesidir. Banknotun ön yüzünde çizgisel halde bulanan çiçekli dallar üzerine konmuş güvercin barışın sembolüdür. Bu simge üzerinde uzlaşma varılmıştır.

Altıncı Emisyon Beş Liranın Arka Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Resim-22: Altıncı Emisyon Beş Liranın Arka Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	bitki	ağaç	Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.	Kudret, güç, soyluluk, ölümsüzlük.
görüntüsel	Coğrafi mekân	Manavgat Şelalesi	Antalya'nın Manavgat ilçesinde Manavgat Nehri üzerinde bulunan ünlü bir şelaledir. Antalya'ya 72 km mesafededir. Manavgat ilçesinin 3 km kuzeyinde bulunan ve adını bu ilçeden alan şelale, ırmak sularının 3-4 m'lik bir falezden düşmesiyle meydana gelir. Az bir yükseklikten dökülmesine rağmen geniş bir alan üzerinde yüksek bir debiyle akar.	Doğal güzellik, doğal miras, huzur, mutluluk.

Tablo-22: Altıncı Emisyon Beş Liranın Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Arka yüzde; Antalya'nın Manavgat ilçesinde bulunan doğa güzelliğimiz Manavgat Şelalesi'nden bir görünüm bulunmaktadır. Ön yüzdeki sadelik arka yüzdeki tasarımda da görülmektedir.

Suyun akması için bir yatak gerekmektedir. Bir falezden akan ırmak sularının oluşturduğu şelale sonuçtur. Şelalenin akması için su gerekmektedir. Su bu yüzden nedendir. Su ortada kalktığında şelale gösterge olma özelliğini kaybeder. Bu göstergelyi insanoğlu oluşturmamıştır fakat insanoğlu yorumlamıştır.

Çizimi oluşturan göstergede nesne ile gösterge birbirine benzemektedir. Belirttiği nesne var olmasa bile kendisini anlamlı kılan özelliğini taşıyacak bir gösterge vardır. Çizimde geçek dünyadaki nesnesini çok yakın bir biçimde yansıttığı için şelale imgesi bir ikondur.

İnsan emeğinin bir parçası olmayan şelale, doğayı simgelemektedir. Ülke genelinde çok bilinen bir şelalenin, doğa mirasını simgelemek açısından konulmuş olması muhtemeldir.

Başı dik, gözleri kısık ve karşıda, hafif tebessüm eden Atatürk portresi karizmatik, güvenilir bir lider imajını temsil ediyor. Tebessüm ederken dişlerin gözükmemesi, uzakta bir yere odaklı olduğunun anlaşılması için kısık gözler, emin ve güvenilir bir lideri, bir kurucuyu anlatıyor.

Altıncı Emisyon Bin Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-23: Altıncı Emisyon Bin liranın Ön Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
belirtisel	mimik, yüz ifadesi	gülümseme, tebessüm	Mutluluk, huzur	Güven, başarı, muvaffakiyet.
görüntüsel	Bitki	lale	Zambakgillerden, yaprakları uzun ve sivri, çiçekleri kadeh biçiminde, türlü renkte bir süs bitkisi.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin simgesi
görüntüsel	Şekil	Hayat ağacı	Soy ağacı.	Soyluluk, geçmiş.
Görüntüsel	Yapı	Su yolu	Bazı kâğıtların dokusunda bulunan, ışığa tutulduğunda görülebilen çizgi, resim veya yazı, filigran. Çizgi, yol	estetik

Tablo-23: Altıncı Emisyon Bin Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Geniş bir tarihi ve kültür altyapısına sahip olan Türk milletinin, Osmanlı ve Selçuklu devletlerinden günümüze kadar ulaşan motifleri ön planda tutulmuştur. Alışlageldiği gibi Atatürk portresine sol tarafta yer verilmiştir. Bakışları karşıda, dişleri görünmeden tebessüm eden sakin bir portredir. Banknotun ön yüzünde ön plana çıkan lale figürlerinin yanı sıra, su yolu ve hayat ağacı motiflerini görüyoruz.

Banknotun ön yüzünde geleneksel motifleri ağırlığını görüyoruz. İnsanoğlu tarafından oluşturulmuş bu nesnelere, kendi kültürel alt yapısına göre yorumlandığı ve o kültürel alt yapıya sahip bireyler tarafından aynı anlama geldi için ortak bir belirti tabanında değerlendirilememektedir. Örneğin kuş figürü, uluslararası değerinde "barışı" simgelemektedir fakat kuş uçmanın belirtisidir. Kuş figürünü gördüğümüzde zihnimizde bir uçuş canlandırırız. Bu gösterge olma özelliğini taşımaktadır. Fakat bir lale motifi her kültür tarafından kendi birikimlerine göre yorumlanır. Bu nedenle laleyi ya da diğer desenleri nesne kabul edersek, nesnenin belirtisi kültüre dayalı olur ve gösterge simge özelliğini barındırır.

Çizimde özel bir lale türü resmedilmiştir. Bu lale türü Osmanlı Lalesi olarak bilinir. Osmanlı Lâlesi'nin çiçeği badem biçiminde yaprakları ise hançer şeklinde ve uçları tığ gibi ince ve sivridir. İslah edilmiş ilk lâle çeşidini elde edenin Şeyhülislam Ebu Suud Efendi olduğunu belirten T. Baytop , zaman içinde yüzlerce lâle çeşidinin yetiştirildiğini ancak Lâle Devri'nin (1730) sona ermesiyle birlikte İstanbul yani Osmanlı Lâlesi'nin yavaş yavaş ortadan kalktığını belirtmiştir (Erken, 2002).

Lâlenin Türkler için farklı bir değer taşımasının sebebi, göze hitap etmesi dışında, en çok yetiştirildiği dönemle ilgilidir. Saray ve saray çevresi yanında sırdan halkında ilgilendiği bu çiçek kelimenin tam anlamıyla “moda” halini almıştır. Aynı zamanda değeri gittikçe artan ve çeşitleri çoğaltılan bu çiçek ticari bir mal haline gelmiştir. Osmanlı günlük yaşamına da ayna tutan bu çiçek, şiirlere, fermanlara, hikayelere konu olmuştur. Bir çiçeğin bir dönme ismini verecek kadar önem kazanması, beklide tarihte nadir rastlanan olaylardan biridir. Bu Osmanlıların “güzele” ve sanata verdiği önemi de ortaya çıkarmaktadır.

Su yolu, suyun insan hayatındaki önemini vurgulamak için halı, kilim, çini ve mimari gibi pek çok sanat dalında kullanılmıştır. Hayat ağacı motifi, sonsuzluğun sembolüdür. Bu motif, ölümsüzlüğü araştırmanın ve ölümden sonra yaşam olduğu umudunun bir nişanıdır. Geleneksel Türk motiflerinin anlamları, bölgelere göre farklılık gösterir. Ancak motifler genelde dini inançları, asaleti, gücü, uzun yaşamı v.b. sembolize eder. Halı, kilim, camii, kervansaray, çini, tezhip gibi eserlerde kullanılan motifler sadece sanatçının hünerini göstermekle kalmaz, ayrıca onların mesajlarını iletir, kültürel birikimini gösterir.

Altıncı Emisyon Bin Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-24: Altıncı Emisyon Bin liranın Arka Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	şekil	tezhip	Yazma kitaplarda, sayfaların yıldız ve boya ile bezenmesi, yıldızlama.	Geleneğe bağlılık, geleneğe önem ve değer verme. Gelenekselden kopmama.
görüntüsel	yapı	su yolu	Bazı kâğıtların dokusunda bulunan, ışığa tutulduğunda görülebilen çizgi, resim veya yazı, filigran. Çizgi, yol.	estetik

görüntüsel	yapı	hisar burçları	Kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe veya çok köşeli kale çıkıntısı.	Mimarî eser, sanat.
görüntüsel	yapı	Boğaz köprüsü	Karadeniz ile Marmara Denizi'ni birbirine bağlayan İstanbul Boğazı üzerinde yer alan iki asma köprüden biri. Köprü'nün ayakları Avrupa Yakası'nda Ortaköy, Anadolu Yakası'nda Beylerbeyi semtlerindedir.	Gelişme, kalkınma.
görüntüsel	araç, taşıt	gemi	Su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan büyük taşıt, sefine.	Ticaret, zenginlik, ekonomik kalkınma, sanayileşme.
görüntüsel	coğrafi mekân	deniz	Yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tuzlu su kütlesi.	Enginlik, sonsuzluk, büyüklük, kudret, güç.

Tablo-24: Altıncı Emisyon Bin Liranın Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Arka yüzde; geleneksel Türk motifleri kullanımı sürmektedir. Sağ tarafta bir tezhip örneği ve ön yüzde kullanılan su yolu motifinin farklı renk kullanımını görüyoruz. Sol tarafta paranın kupür değerinin altında hayat ağacı motifinin tasarımcı tarafından değiştirilerek işlenmesi dikkati çekiyor. Orta kısımda ise hisar burçlarını ve Boğaz köprüsünü görüyoruz. Tasarıma derinlik katmak için ve denizin daha net ortaya çıkması için bir gemi çizimi kullanılmaktadır. Deniz, büyüklüğü, kudreti, gücü, enginliği simgelerken; gemi ise ticarî gelişmeyi, zenginliği, sanayileşmeyi ifade eder.

Yedinci Emisyon On Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim -25: Yedinci Emisyon On Liranın Ön Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
belirtisel	mimik, yüz ifadesi	kaş çatma	Sinirlilik, ciddiyet	Kızgınlık, korku salma
Görüntüsel	Şekil	motif	Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri.	estetik
görüntüsel	resim	portre	Bir kimsenin yağlı boya, sulu boya, karakalem vb. bir yolla yapılmış resmi.	Uzlaşım, ortaklık.

Tablo-25: Yedinci Emisyon On Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Ön yüzde hakim olan bir Atatürk portresi görülmektedir. Hem renk hem de büyüklük açısından dikkat çeken portre de, kaşları çatık ve bakışları yukarda ciddi

bir görüntü sergileniyor. Geleneksel Türk motiflerinin kullanıldığı banknotta, imge karmaşası yaşanmamaktadır. Banknotun ön yüzünde bulunan sekiz adet motif ve üç adet insan portresi bir imge karmaşası oluşturmaktadır. Simge uzlaşım gerektirmektedir.

Yedinci Emisyon On Liranın Arka Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Resim -26: Yedinci Emisyon On Liranın Arka Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	Bitki	çiçek	Bir bitkinin, üreme organlarını taşıyan çoğu güzel kokulu, renkli bölümü.	Mutluluk, huzur, sevgi.
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
belirtisel	mimik (yüz ifadesi)	Ağız iki yönde genişletme	gülümseme	Güven, başarı, muvaffakiyet.
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
görüntüsel	insan	öğrenci	Öğrenim görmek amacıyla ders alan kimse, okul çocuğu, talebe, şakirt.	Eğitim, modernleşme. Gençliğe ve öğrenciye verilen değer ve önem.

Tablo-26: Yedinci Emisyon On Liranın Arka Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Banknotun arkasında, kız ve erkek öğrenci portreleri konulmuştur. Erkek öğrenci önde ve yüzü tam yan (profil), kız öğrenci ise erkek öğrencinin arkasında, başı daha yukarıda ve profil çizimleri bulunmaktadır.

Atatürk'ü merkez alarak büyüyen motifli daireler zemin olarak kullanılmıştır. Atasına çiçek takdim eden öğrenciler bulunmaktadır. Atatürk öğrencilere doğru eğilmiş, çiçeği almak için elini uzatmış ve güler yüzlüdür.

Paranın merkezine kullanılmış portreler bir insanın belirtisidir. Belirli bir kısmı vererek tümü barındırmak, çağrıştırmaktadır. Çizimdeki portreler olmasaydı, bir insan ikonundan bahsedemeyecektik. Bu nedenle kullanılan portre çizimleri, insanın belirtisidir. Ülkenin kurucusuna takdim edilen çiçekler ise bizim kültürümüzde duyulan saygıyı simgelemektedir. Gençliğin Ata'ya minnetinin ifadesi olarak şükranları ile birlikte çiçekleri sunmaktadırlar.

Yedinci Emisyon Yirmi Milyon Liranın Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-27: Yedinci Emisyon Yirmi Milyon Liranın Ön Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
belirtisel	mimik (yüz ifadesi)	gülümseme, tebessüm	Mutluluk, huzur	Güven, başarı, muvaffakiyet.
görüntüsel	bitki	zeytin dalı	Ilıman iklimi seven bir bitki türünün dalı.	Barış.
görüntüsel	hayvan	kuş	Yumurtlayan omurgalılarından, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.	Barış.
görüntüsel	yapı	Efes Antik Kenti	Anadolu'nun batı kıyısında, bugünkü Selçuk ilçesi sınırları içerisinde bulunan, daha sonra önemli bir Roma kenti olan antik bir Yunan kenti. Klasik Yunan döneminde İyonya'nın on iki şehriden biriydi. Kuruluşu Cilalı Taş Devri MÖ 6000 yıllarına dayanır.	Tarihi eser, kültür-sanat.

Tablo-27: Yedinci Emisyon Yirmi Milyon Türk Lirasının Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Paranın küpür değeri her zaman görmeye alışık olduğumuz Atatürk portresinin yerine konulmuştur. Atatürk portresi ise cepheden, genç, tebessüm eden bir şekilde orta alana daha yakın bir biçimde resmedilmiştir. Atatürk'ün arkasında dünya geoit şeklinde yer almıştır. Hemen yanında ağzında zeytin dalı taşıyan bir kuş figürü bulunmaktadır.

Arka yüzde ise; Efes Antik Kenti'nden bir görünüm bulunmaktadır. Sütunlar ve mekânların ihtişamlı giriş kapılarının kalıntıları görülmektedir.

Yedinci Emisyon Yirmi Milyon Liranın Arka Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Resim-28: Yedinci Emisyon Yirmi Milyon Liranın Arka Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
belirtisel	mimik (yüz ifadesi)	gülümseme, tebessüm	Mutluluk, huzur	Güven, başarı, muvaffakiyet.
görüntüsel	bitki	zeytin dalı	Ilıman iklimi seven bir bitki türünün dalı.	Barış.
görüntüsel	hayvan	kuş	Yumurtlayan omurgalılarından, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.	Barış.
görüntüsel	yapı	Efes Antik Kenti	Anadolu'nun batı kıyısında, bugünkü Selçuk ilçesi sınırları içerisinde bulunan, daha sonra önemli bir Roma kenti olan antik bir Yunan kenti. Klasik Yunan döneminde İyonya'nın on iki şehrinden biriydi. Kuruluşu Cilalı Taş Devri MÖ 6000 yıllarına dayanır.	Tarihi eser, kültür-sanat.

Tablo-28: Yedinci Emisyon Yirmi Milyon Türk Lirasının Arka Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Dünyayı arkasına alan bir Atatürk nezdinde Türk milleti simgelenmiştir. Dünya coğrafi manada kullanılmamıştır. Bu göstergelyi insanoğlu yapmamıştır. Fakat insanoğlu yorumlamaktadır. Dünya göstergesinin hemen yanında zeytin dalı ve kuş göstergeleri bulunmaktadır.

Zeytin dalı, Antik Yunanistan geleneklerine dayanan ve Batı kültüründe barışı veya zaferi simgeleyen semboldür. Zeytin dalının barışın bir sembolü olarak kullanılması MÖ beşinci yüzyıla dayanır. Yunan oyun yazarı Aristophanes'in Barış (İrini) adlı eserinde "tüm tanrıçaların en yücesi, barış tanrıçası İrini'ye göre zeytinin oldukça değerli olduğu" belirtilir. Benzer şekilde zeytin dalı, Roma İmparatorluğu dönemindeki sikkelerde de İrini'nin niteliklerinden biri olarak yer almaktadır.

Efes Anadolu'nun batı kıyısında, bugünkü Selçuk ilçesi sınırları içerisinde bulunan, daha sonra önemli bir Roma kenti olan antik bir Yunan kentiydi. Klasik Yunan döneminde İyonya'nın on iki şehrinden biriydi. Kuruluşu Cilalı Taş Devri MÖ 6000 yıllarına dayanır (http://tr.wikipedia.org/wiki/Zeytin_dal%C4%B1).

Sekizinci Emisyon Bir Yeni Türk Lirasının Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-29: Sekizinci Emisyon Bir Yeni Türk Lirasının Ön Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
belirtisel	mimik (yüz ifadesi)	gülümseme, tebessüm	Mutluluk, huzur	Güven, başarı, muvaffakiyet.
görüntüsel	şekil	üç boyutlu çizim	Eninden ve boyundan başka derinliği de olan.	Ziraat, mimarî.
görüntüsel	bitki	başak	Arpa, buğday, yulaf vb. ekinlerin tanelerini taşıyan kılçıklı başı.	Tarım, bereket
görüntüsel	bitki	çınar	İki çeneklilerden, 30 metreye kadar uzayabilen, gövdesi kalın, uzun ömürlü, geniş yapraklı bir ağaç.	Osmanlı Devleti'nin simgesi.

Tablo-29: Sekizinci Emisyon Bir Yeni Türk Lirasının Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Güvenlik önlemleri artırılmış bu tasarımda farklı renk kullanımları görülmektedir. Banknotun ön yüzünde ziraatı ve mimariyi simgelemek için, üç boyut efekti verilmiş çizimler bulunmaktadır. Banknotun ortasına yakın bir şekilde bakışları tam karşıda ve cepheden bir portresi olan, tebessüm eden Atatürk resmedilmiştir.

Sekizinci Emisyon Bir Yeni Türk Lirasının Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-30: Sekizinci Emisyon Bir Yeni Türk Lirasının Arka Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	yapı	Atatürk Barajı	Adıyaman ve Şanlıurfa illeri arasında, Fırat Nehri üzerinde kurulu olup, enerji ve sulama amaçlıdır. GAP Projesi içinde, Karakaya Barajının 180 km mansabında, Şanlıurfa ilinin Bozova ilçesine 24 km uzaklıkta Fırat Nehri üzerinde kurulan barajdır.	Sanayileşme, gelişme, kalkınma.
görüntüsel	bitki	başak	Arpa, buğday, yulaf vb. ekinlerin tanelerini taşıyan kılıçlıklı başı.	Tarım, bereket
görüntüsel	bitki	çınar	İki çeneklilerden, 30 metreye kadar uzayabilen, gövdesi kalın, uzun ömürlü, geniş yapraklı bir ağaç.	Osmanlı Devleti'nin simgesi.
görüntüsel	şekil	tezhip	Yazma kitaplarda, sayfaların yaldız ve boya ile bezenmesi, yaldızlama.	Geleneğe bağlılık, geleneğe önem ve değer verme. Gelenekselden kopmama.
görüntüsel	şekil	prizma	Alt ve üst tabanları birbirine paralel ve eşit iki çokgenden, yanal yüzeyleri de eşit ve paralel doğrulardan oluşan çok düzlemlili cisim, menşur, biçme.	Mimarî

Tablo-30: Sekizinci Emisyon Bir Yeni Türk Lirasının Arka Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Arka yüzde tema Atatürk barajıdır. Barajın yüksek bir yerden çekilmiş resmi işlenmiştir. Bu tema dışında tasarımda geleneksel Türk motiflerine yer verildiği görülmektedir. Başak figürü, çınar yaprağı, yıldızlı bir tezhip örneği ve kare prizmanın üzerinde silindir bir prizma tasarımda kullanılan görsel öğelerdir.

Su hayatta kalabilmek için almamız gereken, sadece insanlar için değil tüm canlı varlıklar için yaşam kaynağı olan temel içecektir. Bu sebepten ötürü “su” nedendir. Su olmasaydı hayatın devamı düşünülemez için “hayat” sonuçtur. Su olmadığında resim boşalacak ve bu tablo gösterge olama özelliğini kaybedecektir. Bu nedenle “su”, “hayat”ın göstergesidir. Bu göstergeyi insanoğlu oluşturmamıştır fakat insanoğlu yorumlamıştır.

Çizimi oluşturan göstergede nesne ile gösterge birbirine benzemektedir. Belirttiği nesne var olmasa bile kendisini anlamlı kılan özelliğini taşıyacak bir gösterge vardır. Çizimde geçek dünyadaki nesnesini çok yakın bir biçimde yansıttığı için ilgili imge (su dolu bir baraj) bir ikondur.

Simge uzlaşmaya bağlıdır. Gösterge ile nesne arasındaki ilişki öğrenilmek zorundadır. Gösterilen her zaman soyuttur. Banknotun arka yüz görselinde kullanılan pek çok simge vardır. İncelemeye sağ üstte başlar isek karşımıza çıkan ilk simge çınar yaprağı olacaktır. Çınar yaprağı üzerinde uzlaşılan yorumu kalıcılık, köklü bir geçmiştir. Aynı zamanda çınar ağacı uzun yaşamı temsil eder. Çınar yaprağı kullanılarak, çınar ağacına bir gönderme yani metafor yapılmıştır. Çınar ağacı ve yaprağı Osmanlı Devleti'nin simgesi olmuş ve toplum olarak bu simge benimsenmiştir. Tasarımda bu simgenin kullanılışı köklü bir geçmişe atıf yapmaktadır.

İkinci simge başaktır. Burada başak figürü kullanılarak hem tarıma hem de bereketliliğe gönderme yapılmıştır. Stilize edilmiş başak figürü kullanılan baraj görselinin, su ile daha gelişmiş bir tarımı sağlayacağına işaret etmektedir. Üçüncü simge barajdır. Baraj hem bir belirti hem de bir simgedir. Baraj gelişmiş bir mimariyi simgelerken, yapıldığı bölgede devam eden hayatın bir belirtisidir.

Dördüncü simge bir kare prizmanın ve üstünde bir silindir prizmadır. Bu göstergelerin bir çizimde kullanılabileceği için, ilgili öğelerin mimariyi simgelemek için kullanıldığı düşünülmektedir. En soldaki ve beşinci simge ise genellikle Anadolu'da karşımıza sık çıkan ve geleneksel Türk sanatlarının içinde bulunan tezhip sanatından bir örnektir. Milli kültür öğeleri tasarımın her bölümünde karşımıza çıkmaktadır.

Sekizinci Emisyon Yüz Yeni Türk Lirasının Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Resim-31: Sekizinci Emisyon Yüz Yeni Türk Lirasının Ön Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
görüntüsel	şekil	daire	Bir çemberin içinde kalan düzlem parçası.	Tarihi ve mimarî eser, sanat.
görüntüsel	şekil	motif	Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri.	Geleneksel Türk motifi. Geleneğe bağlılık.
görüntüsel	kavram/olgu	sivil	Özel bir biçimde olmayan, üniforma olmayan (giysi).	Atatürk'ün sivil kimliğine vurgu, siyasetin sivillerin işi olduğuna çağrışım.

Tablo-31: Sekizinci Emisyon Yüz Yeni Türk Lirasının Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Banknotun genelinde soğuk renklerden olan mavi ve yeşil kullanılmıştır. Ön yüzde 5 adet iç içe geçmiş daire bulunmaktadır. Bu dairelerin her birinin dolgusu farklı renk ve desenedir. Ön yüzde dikkat çeken diğer bir öğe sakin yüzlü ve sivil halli Atatürk portresidir ve tasarımda geleneksel Türk motiflerinden örnekler kullanılmıştır. Bu Türkiye Cumhuriyeti'nin geleneksele olan saygısını ve bağlılığını ifade etmektedir. Buna göre, Türkiye Cumhuriyeti'nin derin bir tarihsel geçmişi vardır ve geçmişiyle arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Atatürk'ün sivil giysili bir resminin burada kullanılması

ile, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk'ün sivil kimliğine vurgu yapılmıştır. Siyaset ve ülke yönetimi sivillerin işidir.

Sekizinci Emisyon Yüz Yeni Türk Lirasının Arka Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Resim-32: Sekizinci Emisyon Yüz Yeni Türk Lirasının Arka Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	yapı	İshak Paşa Sarayı	Ağrı Dağı'nın yakınında, Doğubayazıt'ın 5 kilometre uzağında bulunan bey kalesidir. 116 odalı sarayda türbe, cami, surlar, iç ve dış avlular, divan ve harem salonları, koğuşlar bulunur.	Tarihi ve mimarî eser, sanat. Güç, gelişmişlik, zenginlik, kültürel miras.
görüntüsel	şekil	motif	Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri.	Geleneksel Türk motifi. Geleneğe bağlılık.

Tablo-32: Sekizinci Emisyon Yüz Yeni Türk Lirasının Arka Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Arka yüzde yeniden restorasyonuna başlanan İshak Paşa Sarayı bulunmaktadır. Ön yüzde kullanılan dairelerin aksine beyaz bir kontur ile, eski dönem mimaride kullanılan kapı figürü silüeti tercih edilmiştir. Yine geleneksel Türk motiflerinden örnekler kullanımı devam etmektedir.

Hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük yapı olan saray bir yönetimi temsil etmektedir. Kullanılan saray göstergesi eski bir yönetime aittir. Bu sebepten ötürü “saray” nedendir. Kullanılan saray göstergesi olmasaydı bu bölgedeki yönetimden ve bağıntılı olan hükümdardan, medeniyette, kültür yapısından vb bahsedilemezdi. Bu nedenden ötürü de “saltanat” sonuçtur. Bu göstergelyi insanoğlu oluşturmamıştır fakat insanoğlu yorumlamıştır.

Çizimi oluşturan göstergede nesne ile gösterge birbirine benzemektedir. Belirttiği nesne var olmasa bile kendisini anlamlı kılan özelliğini taşıyacak bir gösterge vardır. Çizimde geçek dünyadaki nesnesini çok yakın bir biçimde yansıttığı için ilgili imge (saray) bir ikondur. Yapımları çok masraflı olan, çok fazla insan ve hayvan gücü gerektiren

saraylar; tarih boyunca hükümdarların zenginliğinin, gücünün ve buldukları bölgenin gelişmişliğinin bir simgesi olmuşlardır. Yönetimin, saltanatın ve ihtişamın kudretini gösterir nitelikte olan saraylar buldukları ülkenin kültürel mirasını da temsil eder.

Dokuzuncu emisyon grubu banknotlarının kullanımı halen devam ettiği için Merkez Bankası'ndan kaynak alınarak tablolama yapılmamıştır.

Dokuzuncu Emisyon Beş Türk Lirasının Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

Resim-33: Dokuzuncu Emisyon beş Türk lirasının Ön Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
görüntüsel	gök cismi	ay yıldız	Türk bayrağındaki ayça ve beş ışıklı yıldızdan oluşmuş simge.	Türkiye Cumhuriyeti
görüntüsel	giysi	kravat	Bir ucu ince, diğer ucu daha geniş, gömlek yakasının altından geçirilerek önde üçgen biçiminde bağlanan, özel kumaştan yapılan giysi aksesuarı, boyun bağı.	Modernizm, Batılılaşma
belirtisel	mimik (yüz ifadesi)	ağız iki yönde genişletme	gülümseme	Güven, başarı, muvaffakiyet.

Tablo-33: Dokuzuncu Emisyon Beş Türk Lirasının Ön Yüzünün Göstergibilimsel Çözümlemesi

“5 Türk Lirası'nın ön yüzünde Atatürk'ün, 1927 yılında Ethem Tem tarafından çekilmiş fotoğrafından yararlanılarak oluşturulmuş bir portresi bulunmaktadır” (Merkez Bankası, 2008). Atatürk'ün gülümseyen bir portresinin tercih edilmesinin nedeni, güvenin, başarının ve muvaffakiyetin ifade edilmek istenmesidir. Ayrıca, portrede Atatürk'ün kravatının da yer aldığı dikkat çekmektedir. Kravat, Batılılaşma'nın, modernleşmenin bir göstergesidir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kıyafet alanında yaşadığı yeniliğin ve gelişmenin vurgulandığı söylenebilir. Ay-yıldız da Türkiye Cumhuriyeti'ni ifade etmektedir.

Fon karışık renklerde ve dalgalı olarak tercih edilmiştir. Güvenlik önlemlerinden birinin yer aldığı ve banknotun sağ tarafında bulunan baskıda atom modeli görseli kullanılmıştır. Bu da Batılı ve modernist bir yaklaşımdır.

Dokuzuncu Emisyon Beş Türk Lirasının Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-34: Dokuzuncu Emisyon Beş Türk lirasının Arka Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Ordinaryüs Prof. Dr. Aydın Sayılı	Türkiye’de bilim tarihçiliğinin yerleşmesini sağlamış bilim adamıdır. Ordinaryüs Profesör Doktor ünvanı taşır. 1942 yılında Harvard Üniversitesi’nde bilim tarihi alanında doktorasını tamamlamış olan Sayılı, dünyada bilim tarihi alanında bilinen ilk doktora derecesinin sahibidir.	Türkiye’nin ne kadar önemli bilim adamları yetiştirebileceğine bir örnek.
görüntüsel	doğa	Güneş sistemi	Güneş ışınlarının ve ısısının etkilediği ortam.	Ordinaryüs Prof. Dr. Aydın Sayılı’nın çalışma alanından bir örnek.
görüntüsel	doğa	DNA	deoksiribonükleik asit.	Ordinaryüs Prof. Dr. Aydın Sayılı’nın çalışma alanından bir örnek.
görüntüsel	çizim	İlk çağ mağara resimleri	Mağarada yaşayan insanların günümüze ulaşan çizimleri.	Ordinaryüs Prof. Dr. Aydın Sayılı’nın çalışma alanından bir örnek.

Tablo-34: Dokuzuncu Emisyon Beş Türk Lirasının Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Arka yüzde; Ordinaryüs Prof. Dr. Aydın Sayılı’nın portresi yer almaktadır. Aydın Sayılı, Harvard Üniversitesi’nde ve bilindiği kadarıyla dünyada bilim tarihi alanında verilen ilk doktora derecesini alan kişidir. Arka yüzde ayrıca “güneş sistemi, atomun yapısı, DNA ve ilk çağ mağara resimleri” gibi motifler bir kompozisyon içinde kullanılmıştır (Merkez Bankası, 2008).

Bu tasarımda simgelerle belirtilmek ve anlatılmak istenen mesajlar vardır. Bu nedenle simgeyi irdelediğimizde mesaj anlaşılmalı olacaktır.

Simge uzlaşmaya bağlıdır. Gösterge ile nesne arasındaki ilişki öğrenilmek zorundadır. Gösterilen her zaman soyuttur. Banknotta canlı vücudunun şifrelerinin bulunduğu DNA modeli Aydın Sayılı’nın yaptığı çalışmaları temsil etmekle birlikte, bilimi simgelemektedir. Atom modeli ve ilk çağ mağara görselleri bilim simgesini taşımakla

birlikte Aydın Sayılı'nın bilim tarihi alanını kompozisyon olarak anlatmaktadır.

Çizimi oluşturan göstergede nesne ile gösterge birbirine benzemektedir. Belirttiği nesne var olmasa bile kendisini anlamlı kılan özelliğini taşıyacak bir gösterge vardır. Çizimde geçek dünyadaki nesnesini çok yakın bir biçimde yansıttığı için ilgili imgeler (DNA, Atom Modeli) bir ikondur.

Dokuzuncu Emisyon İki Yüz Türk Lirasının Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-35: Dokuzuncu Emisyon İki Yüz Türk lirasının Ön Yüzü

		Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
Gösterge Türü	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
belirtisel	mimik (yüz ifadesi)	Ağız iki yönde genişletme	gülümseme	Güven, başarı, muvaffakiyet.
görüntüsel	giysi	kravat	Bir ucu ince, diğer ucu daha geniş, gömlek yakasının altından geçirilerek önde üçgen biçiminde bağlanan, özel kumaştan yapılan giysi aksesuarı, boyun bağı.	Modernizm, Batılılaşma
görüntüsel	gök cismi	Ay yıldız	Türk bayrağındaki ayça ve beş ışıklı yıldızdan oluşmuş simge.	Türkiye Cumhuriyeti

Tablo-35: Dokuzuncu Emisyon İki Yüz Türk Lirasının Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

200 Türk Lirası'nın ön yüzünde Atatürk'ün, 1934 yılında Çankaya Köşkü'nde Cemal İşıksel tarafından çekilmiş fotoğrafından yararlanılarak oluşturulmuş, kravatlı, tebessüm eden bir portresi bulunmaktadır (Merkez Bankası, 2008). Arka fon karışık renklerde ve dalgalı olarak tercih edilmiştir. Güvenlik önlemlerinden birinin yer aldığı ve banknotun sağ tarafında bulunan baskıda uçan bir güvercin görseli kullanılmıştır.

Dokuzuncu Emisyon İki Yüz Türk Lirasının Arka Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Resim-36: Dokuzuncu Emisyon İki Yüz Türk Lirasının Ön Yüzü

Gösterge Türü	Gösterge	Dizimsel (Sentagmatik) Eksen		Dizisel (Paradigmatik) Eksen
		Gösteren	Gösterilen	Yan Anlam
görüntüsel	insan	Mustafa Kemal Atatürk.	Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu (1881-1938).	Lider, ata.
belirtisel	mimik, yüz ifadesi	gülümseme, tebessüm	Mutluluk, huzur	Güven, başarı, muvaffakiyet.
görüntüsel	insan	Yunus Emre	Anadolu'da Türkçe şiirin öncüsü olan mutasavvıf bir halk şairidir. Büyük bir Türk filozofudur (1240-1321).	Sanat adamı, tarihî şahsiyet.
dilsel	kavram/olgu	sevmek	Sevgi ve bağlılık duymak.	Arzu edilen duygu.
dilsel	kavram/olgu	sevilmek	Sevgi duyulmak, sevgi beslenilmek.	Arzu edilen duygu.

Tablo-36: Dokuzuncu Emisyon İki Yüz Türk Lirasının Ön Yüzünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

Arka yüzde ise Anadolu'da Türkçe şiirin öncüsü olan mutasavvıf ve halk şairi Yunus Emre'nin portresi bulunmaktadır. Tasarımdaki diğer görsel öğeler Yunus Emre'nin anıt mezarı, gül motifi, güvercin bulunmaktadır. Bu banknotta Yunus Emre'nin felsefesini anlatan "Sevelim Sevillelim" dizesine arka yüzde yer verilmiştir.

Ölünün gömülü olduğu yer mezar olarak tanımlanabilir. Mezarı görünce zihnimize bu anlam ortaya çıkmaktadır. Bu sebepten ötürü "ölü" nedendir. Ölü olmasaydı mezarda olmayacağı için "mezar" sonuçtur. Mezar görseli olmadan ölüyü çağrıştıracak bir belirti olmadığı için, ölü gösterge olma özelliğini kaybedecektir. Bu nedenle "mezar", "ölünün" göstergesidir. Bu göstergeyi insanoğlu oluşturmamıştır fakat insanoğlu yorumlamıştır.

Çizimi oluşturan göstergede nesne ile gösterge birbirine benzemektedir. Belirttiği nesne var olmasa bile kendisini anlamlı kılan özelliğini taşıyacak bir gösterge vardır. Çizimde geçek dünyadaki nesnesini çok yakın bir biçimde yansıttığı için ilgili imge (anıt mezar) bir ikondur.

Simge uzlaşmaya bağlıdır. Gösterge ile nesne arasındaki ilişki öğrenilmek zorundadır. Gösterilen her zaman soyuttur. Banknotun arka yüz görselinde kullanılan pek çok simge vardır. Yurdumuzda Yunus Emre'ye ait olduğu söylenen on dört anıt mezar bulunmaktadır. İşlenen Yunus Emre teması ve kullanılan figürler barış çağrısı yapmaktadır. Güvercin daha önce de belirttiğimiz gibi barışın simgesidir. Gül motifi Yunus'un şiirlerinde işlediği bir temadır ve sevgiyi anlatmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu araştırma, banknotları göstergebilimsel olarak incelemek, dizisel ve dizimsel boyutlarını ve ideolojik yaklaşımlarını çözümlmek amacıyla yapılmıştır. Çözümleme, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar tedavüle sürülen dokuz emisyon grubundaki, 24 farklı değerde 132 tertip banknot arasından en büyük ve en küçüklerinin ön ve arka yüzleri seçilerek yapılmıştır.

Banknotların çözümlmesi Peirce'ün belirti, ikon ve simge sınıflandırmasına göre ve Saussure'un dizisel ve dizimsel yöntemine göre yapılmıştır. Çözümlemede banknotların üzerindeki görsel göstergelerin taşıdığı mesajlar ve anlam evreninin açıklanabilmesi için öncelikli olarak genel künye bilgisi verilmiştir. Daha sonra görüntüsel anlatım yapılmış ve göstergeler ortaya çıkarılmıştır. Yorumlanması ise dönemin kültürel ve ideolojik yapısı dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

Birinci emisyon banknotlarında, yeni bir yönetimin ve köklü bir değişimin izlerini görmek mümkündür. Bu banknotlarda kullanılacak görseller hakkında kanun çıkartılması görsel seçimine ne kadar önem verildiğini gösterir. Cumhuriyetin yeni kurulmuş olması dolayısıyla banknotlarda yoğun mesaj içerikli tasarımlar kullanılmıştır.

İkinci emisyon banknotlarında Atatürk'ün ölümünden sonra, Milli Şef – Ebedi Şef ayrımı ile karşılaşılmaktadır. Bu dönemde İsmet İnönü'nün portresinin bulunduğu paralar bastırılmış ve dolaşıma sürülmüştür. Bu dönemin özelliği hem Atatürk hem de İnönü portreli paraların bir arada kullanılmasıdır. Ayrıca görsel seçiminde ilk emisyonlardan farklı olarak sıradan ve mesaj verme kaygısından uzak durulmuştur.

Üçüncü emisyon paralarının tamamında İsmet İnönü portresine yer alır. Almanya'nın Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nden habersiz piyasaya farklı seri paralar sürmesi nedeniyle basım Amerika'da devam etmiştir. Yani tasarımda Amerika'da yapılmış ve böylece Türk lirası banknotları Amerikan dolarına benzemeye başlamıştır. Üçüncü emisyon bin lirada kullanılan çerçevesiz tasarım banknot matbaasının kurulmasıyla ortadan kalkmıştır. Bu dönem paralarında önemli inkılâpların ürünü olan halkevleri görselinin toplumun algısına yön verir olduğu görülmektedir. İncelenen banknotlarda genç izciler ve halkevleri figürleri kullanılmış ve geçmişi değil geleceği nitelendiren görseller tercih edilmiştir. Bunun altında İkinci Dünya Savaşı'ndan yeni çıkan toplumlara gelecekle ilgili mesaj verme kaygısı yatmaktadır.

Dördüncü emisyon banknotları hem renk hem de görsel seçiminden dolayı kendinden önceki banknotlara göre biraz daha farklıdır. Bu emisyon grubundaki banknotlarda yoğun Ankara temalı görseller yerine İstanbul temalı görseller kullanılmıştır.

1950 seçimlerinin ardından iktidar değişmiş ve ilk olarak “Atatürk'ü Koruma Kanunu” çıkarılarak resmi bütün evraklarda görsel değişikliğine gidilmiştir. Beşinci emisyon paralarından İsmet İnönü portreleri kaldırılmış ve tekrar Atatürk portreli döneme geçilmiştir. Banknotların ön yüzünde yapılan bu değişiklik günümüze kadar devam etmiştir. Ancak arka yüzde önemli yatırımlar, resmi ya da ideolojik mesajlar yerine daha çok ülkenin çeşitli yerlerinden seçilen görsel malzemeler ve tarihi güzellikler kullanılmıştır.

Altıncı emisyon banknotlarında, Türk tasarımcılar işi devraldığı için ayrı bir öneme sahiptir. Banknotlarda özgün tasarımlar ve Türk kültürü motifleri kullanılmaya başlanmıştır. Özel bir tür olan Osmanlı Lale’li tasarımın yer aldığı banknot birinci emisyonundan sonra Anadolu kültür öğelerini yansıtan en önemli ve dikkat çekici olanıdır.

Yedinci emisyonun en küçük banknotu olan on lirada kullanılan görsel bir saygıyı ifade etmektedir. Şöyle ki en sık dolaşan banknotta Atatürk’e çiçek sunan gençler kullanılmıştır. Bu durum Atatürk’e duyulan minnet ve şükran duygularını ifade etmesi açısından önemlidir. 70’lerin sonu ve seksenlerin başı beklide ülke tarihindeki siyasi karışıklıkların ve çalkantıların yaşandığı dönemdir. Siyasi karışıklıkların ve çalkantıların artması, banknot tasarımına her tertibinin üzerindeki görselin değişmesi şeklinde yansımıştır. Bu emisyondaki ilk banknot 1979’da, son banknot ise 2001 de çıkarılmıştır. Dikkat çeken bir başka nokta da; en büyük banknotta Hıristiyan âlemi için ayrı bir önem taşıyan Efes Antik kentinin kullanılmasıdır. Binlerce Hıristiyan’ın hacı olmak için ziyaret ettiği mekânın banknot üzerinde kullanılmasının nedeni turist çekme politikasında yatmaktadır. Bu durum görsel banknotların sadece çıkarıldıkları ülkenin mensuplarına değil, aynı zamanda diğer ülke milletlerine de mesaj verme kaygısıyla tasarlandığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Sekizinci emisyon hem iktidarın değiştiği hem de ülke tarihinde çok önemli bir devalüasyonun yaşandığı döneme rastlamaktadır. Dönemin en küçük banknotu olan bir milyon Türk lirasında, ülke tarihinin en büyük yatırımlarından biri olan Güneydoğu Anadolu Projesinin içinde bulunan Atatürk Barajı resmedilmiştir. Yaklaşık yirmi yıl çalışılan ve halen devam eden proje dünya çapında çok büyük yankı getirmiştir. Proje yurtdışında çeşitli alanlardan araştırmacılara konu olmuştur. Ayrıca en büyük banknotta Selçuklu, Osmanlı ve Türk mimarisini birleştiren ender eserlerden biri olan İshak paşa sarayının kullanılması oldukça önemlidir. Bu nedenle kültür birikimini göstermesi ve yapılan restorasyonla tekrar halka kazandırılması açısından banknotta kullanılmasının uygun olduğu görülmüştür.

Dokuzuncu emisyon paraları halen kullanılmakta olduğu için kesin yargılar söylenememektedir. Halen devam ettiği ve değişebilme olasılığı olduğu için araştırmaların yapıldığı dönemde kullanılan banknotlar incelenmiştir. Bu dönemde banknotlara Atatürk’ün gülümseyen yüz ifadeli görsellerin kullanılmasıyla ilgili eleştirilerde bulunulmuştur. Ayrıca banknotların arka yüzünde önemli bilim insanları ve düşünürler kullanılmıştır. Bu dönem banknotlarında devamlılık arz eden tasarımlardan söz edilebilir.

Banknotlar Cumhuriyet tarihinden itibaren günümüze kadar pek çok görseli üzerinde taşımıştır. Banknotlarda kullanılan görseller o denli önemlidir ki kullanılacak görseller hakkında kanunlar dahi çıkarılmıştır. Fakat 1927’de basılan ilk emisyon grubu paralarında görülen yoğun mesaj içerikli tasarımları ileriki emisyonlarda pek görülmemiştir. Amerika, Almanya, İngiltere gibi gelişmiş ülkelere bakıldığında ise banknot tasarımında devamlılık söz konusudur. Ancak bu durum Türkiye’de kullanılan banknotları için geçerli değildir. Basıldığı ülke ve iktidar değiştiğçe banknotlar üzerinde bir öncekinden tamamen farklı çalışmalar yapılmış ve görsel bir devamlılık sağlanamamıştır. Diğer yandan dönemin ideolojilerinin, bir emisyonun tamamına ya da bir banknot serisine yansıdığı görülmüştür.

Genel olarak taşıdığı göstergelerle iletişimi sağlayan banknotlarda, Türkiye'de tasarım devamlılığı olmadığı için bir kültür oluşturulamamıştır. Banknotların uzun bir süre yabancılar tarafından tasarlanması milli değerlerin tasarımlara yansımaları geciktirmiştir. Ayrıca her enflasyon ve devalüasyon dengesi değişiminde de tasarımlarda köklü değişikliğe gidilmiştir. Fakat bu durum incelendiğinde banknot tasarımı kültürünün oluşmasında fayda sağlamadığı gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak bu araştırmada incelenen banknotlarının üzerindeki göstergeler göstergibilimsel yöntemle açığa çıkarılmıştır. Her ne kadar banknotlar arasında tasarım bağıntısı olsa da emisyonlar arasında kopukluklar olduğu görülmüştür. Banknotların çıkarıldığı dönemde ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik, siyasi ve sosyal durumlar ile yönetimde bulunan iktidarın yaklaşımı görsel kullanımını etkilemiştir. Dönemin şartlarını ve yaklaşımını banknotların üzerindeki göstergelere bakarak anlayabilmek mümkündür. Ancak simgeler üzerinde uzlaşma gerekmesinden dolayı göstergelerin farklı yorumlanması da mümkündür.

Kaynakça

Batur, Zekerya, (2010). “*Ana Dili Öğretiminde Gösterge Biliminin Yeri: Ana Dili Ders Kitaplarındaki Sözel Metinlerle Görsel Metinleri Bütünselliğinin Analizi*”, Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 5/4 Fall 2010: 174-200.

Cook, Guy, (2001). *Discourse of Advertising*. Florence: Routledge.

“*Cumhuriyet Dönemi Banknot Resimleri*”, <http://www.pulko.com.tr/Urunler.aspx?KatId=174>. Erişim Tarihi: 05.05.2013.

Demirbağ, İsmail, (1994). *Reklam Çözümlemesine Göstergibilimsel Bir Yaklaşım /Eine Semiotische Untersuchung Der Werbeanalyse*, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Denli, Salih, (1997). *Göstergibilim Açısından Grafik Gösterge Anlamlarının İncelenmesi / The Analysis Of Graphical Indication Meanings Regarding Semiology*. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dervişcemaloğlu, Bahar, “*Göstergibilim Ders Notu*”. <http://www.ege-edebiyat.org/docs/493.pdf>. Erişim Tarihi: 05.05.2013.

Fiske, John, (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, Süleyman İrvan (Çev.), Ankara, Bilim ve Sanat.

Gripsrud, Jostein, (2002). *Understanding Media Culture*. London, Newyork: Arnold-Oxford Press.

Hartley, John, (1978). *Reading Television*, Florence: Routledge.

İmançer, D. ve Özel, Z., “*Göstergibilimsel Çözümleme Örnek Çözümleme: Pirelli Reklamı*”, <http://www.golge-fanzin.com/forum/viewtopic.php?p=401&sid=b9265eb64e>

474fe44fa294 cf136d44f3. Erişim Tarihi: 05.05.2013.

İşeri, Kamil (2008). “Ömer Seyfettin’in Yüz Akı Öyküsünün Gösterge Bilimsel Çözümlemesi”. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 5/3: 117-139.

Karahan, Çağatay, (2003). *Pop-Art'ta Nesnenin Bir Gösterge Olarak Kullanımı / The Use of Object in Pop-Art as a Sign*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Lyne, John R, (1980). “*Rhetoric and Semiotic in C. S. Peirce*”, *The Quarterly Journal of Speech*, Cilt 66: 155-168.

Merkez Bankası “*Kağıt Paranın Tarihçesi*” <http://www.tcmb.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 05.05.2013.

Merkez Bankası, <http://www.tcmb.gov.tr/tlkampanya/images/paralar/2001.html> Erişim Tarihi: 05.05.2013.

Merrell, Floyd, (2000). “*Charles Sanders Peirce's Concepts of Sign*”, Copley, Paul (Ed.), *Routledge Critical Dictionary of Semiotics & Linguistics*, Florence: Routledge: 28-38.

Pekşen, Ali, “*İzinsiz Gösteri Dergisi “ Türk Lirası Banknotlarının Görselliği Üzerine*”, http://www.izinsizgosteri.net/asalsayi05/ali.peksen_05.html. Erişim Tarihi: 05.05.2013.

Rifat, Mehmet, (2000). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları, Cilt 1: Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*. İstanbul: Om Yayınları.

Rose, Gillian, (2001). *Visual Methodologies: An Introduction to the Interpretation of Visual Materials*, London: Sage Publications.

Sönmez, Mustafa, (1998). *75 yılda Paranın Tarihi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tekin, Ali, (1996). *Göstergebilim ve sinema, temel kavramlar retorik göstergebilimsel çözümleme yöntemi model önerisi ve bir örnek çözümleme*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yazıcı, Selçuk, (2007). *Göstergebilim ve Bir Uygulama: Kule'nin Anahtarı (The Key of the Tower)*, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atatürk Üniversitesi.

Yıldız, Pelin, (2005). “Sahne ve Seyirci Etkileşiminin Tarihsel Gelişiminde Göstergebilimsel Açından Bir Analiz”, Sayı 13: 425-442.